

† Andrei Andreicuț
Arhiepiscopul Alba Iuliei

Cuvintele Bătrânilor

Editura *Reîntregirea*,
Alba Iulia, 2004

“Noi, lipsiții, întinații, josnicii și păcătoșii – dintre care eu ce scriu aceste rânduri sunt primul – ca și ucenici ai acestor Bătrâni sfinți, ne plecăm cu evlavie genunchii sufletului și trupului în fața lor și le suntem recunoscători până la ultima noastră suflare!”

Părintele Efrem,
Egumenul Mănăstirii Filoteou

Universitățile Pustiei

În tumultoasa pe care Dumnezeu mi-a încredințat-o, acum cincisprezece ani, mi-am îngăduit puține clipe de răgaz. Atunci când, totuși, mi le-am îngăduit, locul de sfântă reconfortare mi l-a oferit Athosul.

Așa s-a întâmplat în toamna anului 2003 când, dimpreună cu dascălii Facultății de Teologie din Alba Iulia, am făcut pelerinaj la câteva mănăstiri din Sfântul Munte.

Înainte de a intra în spațiul consacrat rugăciunii și nevoinței, am poposit la Mănăstirea „Sf. Arsenie cel Nou” din peninsula Calcidică, aici mi-a căzut în mână o carte alcătuită de Părintele Dionysios: „*Cuvintele Bătrânilor*”.

Am constatat că această carte, cu apoftegmele unor Părinți din veacul XX, pe cât e de simplă pe atât e de profundă. *Universitățile Pustiei* în care s-au format acești părinți le-au oferit o superioară înțelegere a lucrurilor.

Acesta este motivul pentru care am tradus cartea în românește și o pun la îndemâna doritorilor de viață duhovnicească serioasă.

† A N D R E I

Arhiepiscopul Alba Iuliei

Introducere

Învățăturile și sfaturile Sfinților Bătrâni (Gheronda¹) și Bătrâne (Gherondisa¹) sunt pentru noi amărății ucenici o apă vie, o hrană duhovnicească, o mană cerească și o comoară de care nimeni nu ne va putea păgubi.

Acești povățuitori duhovnicești, plini de experiență și de discernământ, care ne conduc la Hristos, sunt “busole” care ne indică cu siguranță direcția cea bună, calea directă și strâmtă a Evangheliei, calea care duce la Împărăția Cerurilor. Fericit este, într-adevăr, creștinul ortodox care, în vremea noastră de mare rătăcire duhovnicească, se află sub povățuirea unui Părinte sau a unei Maici duhovnicești!

Căci, binecuvântații și preaiubiții mei frați întru Duhul Sfânt, Iisus Hristos, Dumnezeu-Om, ne-a descoperit nouă, celor ce suntem păcătoși, că trebuie “să ne naștem de sus” (Ioan 3, 7). El ne facem să ne naștem din nou din Duh. Noi toți, cei morți, suntem născuți “de jos”, din țărână, din părinții noștri firești. Dar această naștere după trup nu ne conduce, nu ne propulsează, în Împărăția Cerurilor, după Cuvântul Domnului, “*Ce este născut din trup, trup este; și ce este născut din Duh, duh este*” (Ioan 3, 6). Mai mult, Dulcele nostru Iisus, ne-a descoperit că “*de nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu*” (Ioan 3, 5). Cel care este Adevărul descoperit, Dumnezeu întrupat, Cuvântul și Fiul Tatălui, fără schimbare și fără început, ne-a spus acestea, și mințile luminate de Duhul, Părinții noștri înțelepți în Dumnezeu, ne atenționează că există două renașteri spirituale: pe de-o parte renașterea din apă, prin Sfântul Botez (și singur Botezul ortodox face o renaștere deplină) și, pe de altă parte, renașterea din Duh, adică Cincizecimea noastră personală, în care credinciosul devine templu permanent al Duhului Sfânt. Bătrânul, cel care ne conduce spre Hristos, contribuie urcător la această renaștere duhovnicească. Este imposibil fără un Bătrân să experimentezi această renaștere mistică întru Hristos. Fac excepție de la regulă cei care sunt învățați direct de către Dumnezeu, Sfinții Bisericii noastre Ortodoxe, precum Sfântul Antonie cel Mare, Sfântul Marcu Ascetul, Sfântul Pavel Tebeul, Sfânta Maria Egipteanca, Sântul Siluan Athonitul, etc. Lucrarea sfântă pe care o face Bătrânul, cu fiul său după Duh, constă în a-l ajuta duhovnicește și în a colabora cu el în plinătatea cunoașterii și ascultării libere, cu scopul ca, prin harul Sfintei Treimi, să se renască în duh.

După Sfânta Tradiție ortodoxă, termenul Bătrân (Gheronda) și Bătrână (Gherondisa) înseamnă un preot, un călugăr sau o călugăriță, care au primit din

¹ Cuvintele grecești Gheronda (Γέροντα) și Gherondisa (Γερόντισσα) înseamnă Bătrâni și Bătrâne și se referă la un călugăr sau călugăriță cu experiență, care după o viață petrecută în nevoiță, au dobândit harisma discernământului duhovnicesc, făcându-i capabili să conducă ucenici

mâna Domnului Atotputernic preaînalta harismă a paternității sau maternității duhovnicești, harisma de a naște fii în Duhul Sfânt și de a-i conduce în Împărăția Cerurilor. Această harismă, așa cum arată Tradiția, este acordată la puțini călugări și preoți! Bătrânul (Gheronda), într-adevăr, trebuie să-și fi trăit deja propria sa renaștere duhovnicească și să fi devenit el însuși un receptacol al harului divin, un receptacol al Mângâietorului; el trebuie să fie înzestrat cu harisma discernământului duhurilor și a celei a rugăciunii în Duhul Sfânt – adică el trebuie să aibă darul rugăciunii lui Iisus spusă cu inima, ceea ce este cu siguranță o foarte mare harismă a Duhului Sfânt. Această harismă a Rugăciunii lui Iisus, spusă cu inima, a fost dată Bătrânului, că el a biruit deja toate plăcerile trupești: mânia, egoismul, mândria, judecarea altuia, pizma și slava deșartă. Aceste patimi sunt dificil de depistat și de tămăduit. Bătrânul (Gheronda) cunoaște, de asemenea, din experiență, toate tertipurile “gândurilor”² drăcești (care vin de la dreapta sau de la stânga³) și poate, prin urmare, povățui ușor, cu înțelepciune și discernământ, orice suflet care caută mântuirea și îi transmite oral duhul Tradiției curate pe care au trăit-o Părinții purtători de Dumnezeu⁴ din Pustie sau din mănăstire.

Acești bătrâni Părinți, plin de Duh, erau numiți Avva și Maicile duhovnicești Amma. Avva înseamnă “Părinte”. Avva este îndrumătorul duhovnicesc *purtător de Dumnezeu*, numit așa printr-o formulă plină de gingășie.

În acest de al II-lea mileniu, Sfânta Rusie a făcut cunoscuți o mulțime de Bătrâni purtători de Dumnezeu, faimoșii Stareți, pe care poporul îl numește cu dragoste Batiuška.⁵

Sfântul Pavel, Apostolul neamurilor, care a fost ridicat până la al treilea Cer, a scris: “*Iisus Hristos, ieri și azi și în veci, este Același*” (Evrei 13, 8). Sfânta Tradiție afirmă cu certitudine că întotdeauna vor exista oameni de-ai lui Dumnezeu, deveniți temple ale Duhului Sfânt, povățuind multe suflete spre Împărăția Cerurilor. Și noi, lipsiții, ticăloșii, întinații și păcătoșii – dintre care eu cel ce scriu sunt primul – ca și ucenici ai acestor Sfinți Bătrâni, ne plecăm cu pietate genunchii sufletului și ai trupului în fața lor și le suntem recunoscători până la ultima suflare! Pentru fiecare frate și soră, preaiubiți în Duhul Sfânt, Bătrânul sau Bătrâna este, după Sfântul Apostol și cetățean al Cerului Pavel (1 Cor. 4, 15), omul cel mai important de pe pământ, prin rugăciunile căruia noi nădăjduim să ajungem în Împărăția Cerurilor. Amin.

Părintele Efrem, păcătosul,
Egumenul Mănăstirii Filotheou, Muntele Athos,
3 februarie 1999,
Sărbătoarea Bătrânului Simeon,
Purtătorul de Dumnezeu la Templul din Ierusalim

² Termenul grec logismi (λογισμοί) se referă la gânduri, în general dar adesea, în limbajul ascetic, se referă la gândurile rele stărnite în om de diavol, sau gândurile stăruitoare, obsedante, care tulbură liniștea interioară. Noi l-am tradus prin “gânduri”

³ Expresiile “de la dreapta” și “de la stânga” înseamnă că au aparență de bine și de rău.

⁴ Purtător de Dumnezeu, Theophor (din grecescul Θεοφόρος = purtător de Dumnezeu) se spune despre un om inspirat, luminat de Dumnezeu.

⁵ Cuvânt rusesc care înseamnă “părintele”.

I. Hristos este totul

1. Bătrânul Porfirie zicea: “Viața fără Hristos nu este viață. Dacă nu-L vezi pe Hristos în toate faptele și gândurile tale, tu trăiești fără Hristos”.
2. Același Bătrân adăuga: “Hristos este prietenul nostru, fratele nostru El este tot binele și toată frumusețea. El este Totul. În Hristos nu este nici tristețe, nici melancolie, nici introvertire, atunci când omul este copleșit de gândurile și împrejurările care l-au apăsât și l-au rănit. Hristos este Bucurie, Viață, Lumină, Lumină adevărată, care-l îmbucură pe om, îi dă aripi, îi descoperă toate lucrurile, îl fac să vadă toate creaturile, să sufere dimpreună cu toți și să le dorească tuturor să fie cu Hristos și aproape de El.”
3. Amfilohie, Bătrânul din Patmos, zicea despre omul care-L uită pe Hristos din pricina numeroaselor sale ocupații: “Adesea Hristos vine și bate la poarta ta. Tu-L faci să se așeze în anticamera sufletului tău și, absorbit de ocupațiile tale, uiți de Dumnezeuiescul vizitator. El așteaptă ca tu să trândăvești, așteaptă... și apoi, dacă tu întârzi prea mult, El se ridică și pleacă. Uneori încă, ești atât de ocupat că-I răspunzi de la fereastră: n-ai nici atâta timp încât să-i deschizi ușa!”
4. Același Bătrân zicea: “Omul care nu-l are pe Hristos în el vede toate lucrurile sumbre și dificile”. Și încă: “Până ce inima omului nu este locuită de Hristos, el are loc pentru bani, pentru averi și pentru creaturi”.
5. Asupra aspectelor Providenței lui Dumnezeu, pe care omul le ignoră, Bătrânul Porfirie zicea: “oamenii pot ajunge la o întunecare a conștiinței văzând, zicând așa, neantul din fața lor și cugetând: Noi cădem în neant, suntem pierduți. Iar din spate suntem războiți! Atunci revin la Dumnezeu și-i luminează credința noastră ortodoxă. Dumnezeu lucrează în taină și nu vrea să influențeze libertatea omului. El conduce evenimentele în așa fel încât omul să călătorească încet acolo unde trebuie”.
6. Bătrânul Epifanie zicea: “Lecțiile pe care ți le dă Dumnezeu sunt total diferite de cele pe care ți le dau oamenii. Pentru noi, doi și cu doi fac patru. Dar, pentru Dumnezeu, doi și cu doi pot face cinci, sau șase, sau nu importă ce alt număr!”
7. Antim, Bătrânul din Chios, spunea: “Fără voia lui Dumnezeu o piatră nu poate fi mișcată nici o frunză de copac nu se poate clătina ca să cadă pe pământ”.

8. Bătrânul Eusebiu, de la Frăția Zoi,⁶ scria unui fiu de-al său duhovnicesc: “Atunci când Dumnezeu se îndepărtează de om, acesta, nu numai că se prăbușește în tot felul de păcate și nedreptăți, dar el pierde și credința. Dumnezeu te-a făcut creatura Sa și, prin credința ta în El și voința ta de a crește după voia Sa, El te face copilul Său, prevăzând toate lucrurile ca un Tată plin de dragoste și are grijă de viitorul tău ca tu să devii desăvârșit”.
9. Despre mijloacele pe care le întrebuițează Dumnezeu pentru a-l ajuta pe om, Bătrânul Antim zicea: “Bunul Dumnezeu nu încetează să-i dea sugestii bune omului. Uneori îl luminează, alteori îi trimite o mângâiere prin intermediul unei persoane, alteori îi dă un semn. Mila nesfârșită a lui Dumnezeu se folosește de toate căile posibile pentru a-l apropia pe om de Sine și a-l mântui”. Bătrânul adăuga: “Dumnezeu îl ajută pe om, fie printr-un părinte duhovnicesc pe care-l face să-l cunoască pentru a-l îndruma, fie printr-un înger care-l luminează, fie printr-un gând bun pe care îl sugerează, sau printr-o descoperire dumnezeiască pe care i-o acordă”.
10. Bătrânul Ieronim zicea: “Fiți atenți la felul în care vă petreceți ziua de astăzi. Iar viitorul încredințați-l Providenței divine! Dumnezeu vă va ajuta. Ceea ce e cu voia lui Dumnezeu se va face! Nu vă chinuiți mintea gândind la viitor. Dumnezeu va ajuta”.
11. Referitor la dragostea lui Dumnezeu pentru om, Bătrânul Antim, noul sfânt din insula Chios, sublinia: “Dumnezeu nu-i separă pe drepti de păcătoși nici nu-i compară pe cei răi cu cei buni. Albina, dacă găsește un pic de zahăr pe o scrumieră, nu importă cât de murdară este aceasta, va lua zahărul pentru a face din el miere. Dumnezeu nu se uită dacă omul se găsește în păcat sau în virtute, nici dacă este bun sau rău. El caută doar momentul în care să Se apropie pentru a-i veni în ajutor”.

II. Dragostea

1. Bătrânul Amfilohie dădea acest sfat: “Iubește-L pe Unicul ca toți să te iubească. Nu numai oamenii te vor iubi, ci și viețuitoarele fără rațiune, căci, atunci când harul divin se manifestă, el atrage ca un iubitor tot ce este înaintea lui. Și nu numai că te vor iubi, ci te vor și respecta, căci pe chipul tău va străluci fața curată și feciorelnică a Celui pe care tu-L iubești și adori”.
2. Bătrânul Iosif Isihastrul le zicea călugărilor săi: “Ceea ce nu-i dăm lui Dumnezeu spre a fi întrebuițat de El, este întrebuițat de diavol. De aceea

⁶ *Frăția Zoi*, care-și are sediul în Athena și publică lucrări de spiritualitate și de teologie ortodoxă

Domnul ne-a dat porunca să-L iubim din tot sufletul și din toată inima, pentru ca cel rău să nu găsească nici loc, nici odihnă pentru a locui în noi”.

3. Despre iubirea pe care trebuie să o avem față de Hristos, Bătrânul Amfilohie zicea: “Până ce inima noastră nu este locuită de dragostea lui Hristos, nu putem face nimic. Suntem ca niște bărci fără carburant în motor.” Și el adăuga: “Să ne aducem aminte de Hristos cu dragoste, și atunci inima noastră va tresălta de bucurie”.
4. Dragostea niciodată nu se sfârșește. Chiar dacă se adresează la mai mulți, nu se împuținează. Bătrânul Epifanie zicea: “Dragostea adevărată se aseamănă cu flacăra unei lumânări. Oricâte alte lumânări s-ar aprinde din ea, flacăra primeia rămâne întreagă și nu se micșorează deloc. Și, fiecare nouă lumânare, are aceeași flacăra ca și precedentele”.
5. Bătrânul Iosif spunea: “Când Harul lucrează în sufletul celui ce se roagă, Dragostea lui Dumnezeu îl copleșește și el nu poate decât să suporte ceea ce resimte. Această dragoste se întoarce apoi spre lume și spre oameni, pe care îi iubeste într-atât încât cere să ia asupra sa toate nenorocirile și suferințele omenești pentru a-i ușura pe alții. În general această dragoste compătimizește cu toate ispitele și încercările, chiar cu cele ale ființelor fără rațiune, până acolo încât plânge gândindu-se că acestea suferă! Acestea sunt caracteristicile dragostei care provoacă și suscită rugăciunea. De aceea marii rugători nu încetau de a mijloci pentru lume. Ni se pare străină și cutezătoare rugăciunea lor, dar ea prelungește viața pe pământ. să știți că dacă acești rugători ar dispărea, acesta ar fi sfârșitul lumii”.
6. Bătrânul Ieronim zicea: “Vrei să iubești oamenii? Iubește-L pe Hristos și vei vedea cât îi vei iubi pe oameni, chiar dacă nu vrei. Dragostea care vine din dragostea lui Hristos este dragoste puternică și veritabilă. Iubește-L pe Hristos!”
7. Dragostea este semnul după care se recunosc creștinii. Bătrânul Amfilohie zicea: “Noi trebuie să avem dragoste față de persoana lui Hristos, această dragoste este necesară vieții sufletului nostru. Dragoste față de creaturile lui Dumnezeu, față de animale, de copaci, de flori, de păsări, și mai ales față de om, cea mai perfectă dintre creaturile lui Dumnezeu”.
8. Același bătrân povățuia: “Dragostea cerească, copilul meu, să-ți umple mereu inima. Umple-o numai de doriri înalte și dumnezeiești. Te vei bucura atunci de șoaptele dumnezeiești ale Ființei adorate, care se bucură să vorbească cu tine atunci când inima ta a devenit tronul Său. Trebuie să-ți păstrezi neîncetat inima ca un chivot sfânt și imaculat”.

9. Noi îi admirăm pe Sfinții Părinți ai Bisericii noastre pentru nevoițele ascetice pe care le-au împlinit. Dar oare ce le dădea forță de a le îndura? Bătrânul Antim sublinia: “Părinții aveau platoșă credința neclintită în Dumnezeu și străluceau de doriri sfinte. Dumnezeu îi lăsa să simtă încercarea suferințelor atât cât voia, apoi le dădea harul Său și socoteau ca nimic aceste suferințe”.
10. Despre dragostea pe care trebuie să o avem pentru cei ce ne stânjenesc și ne chinuiesc, Bătrânul Porfirie zicea: “Orice om care ne jignește, ne face rău, ne calomniază sau este nedrept cu noi, este unul dintre frații noștri căzut în mâinile diavolului. Până ce-l întâlnim pe acest frate noi trebuie să plângem mult, să suferim dimpreună cu el și să ne rugăm lui Dumnezeu, în liniște și cu stăruință, ca-n ceasul dificil al ispitei să ne întărească și să aibă milă de fratele nostru, victima diavolului. Și Dumnezeu ne va ajuta, atât pe noi cât și pe fratele nostru”.
11. Despre dragostea față de aproapele Bătrânul zicea: “Când fratele nostru face o greșală, noi trebuie să-i suportăm ispita. Adevărata dragoste ne inspiră să facem sacrificii pentru aproapele nostru. Fără sacrificiul din partea noastră, dacă-l judecăm pe fratele nostru care a păcătuit, îl facem să cadă și mai jos. Și invers, printr-un sacrificiu al dragostei noastre și prin rugăciunea noastră tainică pentru el, îi trezim conștiința, care se educă și-l judecă: atunci el se pocăiește și se îndreaptă”.
12. Bătrânul Iosif zicea: “În prezența unuia despre care știi că te bârfește și te denigrează, este aproape imposibil să nu te tulburi înlăuntrul tău, chiar dacă te sforțezi să rămâi nepăsător. Dar prin iertare și rugăciune pentru acea persoană, tu contrabalansezi rana și tristețea”.
13. Bătrânul Filotei sublinia importanța dragostei: “Dacă un om construiește o casă și o lasă fără acoperiș, această casă nu-i folosește la nimic. La fel este și omul care a dobândit toate virtuțile și n-are dragoste, este ca o casă fără acoperiș”.
14. Pentru a dobândi dragostea, același Bătrân învăța: “Omul blând se curățește de păcatele sale, căci Dumnezeu locuiește în el. Omul curățit de păcate este iluminat de razele Duhului Sfânt și dobândește dragostea”.
15. Bătrânul Porfirie zicea: “Hristos locuiește în sufletele adevăraților creștini, și ei nu pot decât să-i iubească pe toți oamenii, inclusiv pe dușmanii lor”. Și adăuga: “Coroana dragostei noastre față de prieteni are și corpuri străine (interesul, recompensa, vanitatea, slăbiciunea sentimentelor, simpatia pătimașă) în timp ce coroana dragostei noastre față de vrăjmași este pură”.
16. Vocea iubirii schimbă inima împietrită a oamenilor. Bătrânul Porfirie învăța: “Dragostea lui Hristos trebuie să atingă tot universul, chiar și pe hipi din Matala! Aș dori mult să mă aflu acolo cu ei, nu pentru a păcătui împreună cu ei sau pentru a-i critica pe acești oameni, ci pentru a trăi cu ei, bineînțeles fără a păcătui, și a lăsa dragostea lui Hristos, care schimbă ființele, să le vorbească ea însăși”.

17. Ascultarea este o condiție a dragostei. Bătrânul Iosif Isihastrul zicea: “Nu există dragoste adevărată fără supunere. Cum poți tu să-i iubești și să slujești altora dacă nu te supui voinței lor? Fiecare faptă de dragoste adevărată este slujire, și cei ce practică ascultarea fac o dublă lucrare: pe de o parte, își arată încrederea în cel ce poruncește și, pe de altă parte, pusă în practică, prin serviciu dragostea ce i-l oferă”.
18. Bătrânul Amfilohie zicea: “Eu am fost născut pentru a-i iubi pe toți oamenii. Că sunt turci, negri sau albi, nu mă interesează. Văd pe chipul fiecărui om chipul lui Dumnezeu. Și pentru acest chip a lui Dumnezeu, eu sunt gata la orice sacrificiu”.
19. Gheorghe, Bătrânul din Drama, de asemenea, îi învăța pe creștini să fie iubitori: “Creștinul care-i iubește pe toți oamenii și mai ales îi iartă pe cei ce i-au făcut rău merită să primească răsplată de la Dumnezeu. Căci dacă împlinim toate faptele bune, dar nu-l iubim pe aproapele, nu facem nimic. Suntem un zero, un nimic! Iubirea, frații mei, iubirea o cere Dumnezeu de la noi!”
20. Bătrânul Porfirie zicea: “Pentru ca toți să te iubească, trebuie ca tu mai întâi să-i iubești”.

III. Rugăciunea

1. Bătrânul Iacob zicea: “Nici o rugăciune nu-i pierdută, copiii mei! În ce mă privește, rugăciunea mă ține de ani de zile”.
2. Adresându-se maicilor din mănăstirea sa Antim, Bătrânul din Chios, sublinia: “Rugăciunea nu-i un lucru greu. Este o lucrare interioară, o puternică concentrare a sufletului. Rugăciunea are nevoie, în același timp, de post și de priveghere. Postul slăbește patimile, iar privegherea le omoară. Rugăciunea îi dă aripi omului, îl face să se urce spre ceruri și-i dăruiește harisme dumnezeiești”.
3. Bătrânul Iosif zicea: “Începutul drumului spre rugăciunea curată este lupta împotriva patimilor. Este imposibil să faci progrese în *Rugăciunea lui Iisus*⁷ atâta timp cât lucrează patimile. Totuși acestea nu împiedică să existe harul rugăciunii, dacă nu suntem cuprinși de nepăsare și de slavă deșartă.
4. Rugăciunea este izvorul puterii. Bătrânul Porfirie zicea: “Mucenicii sufereau mult când îi torturau, cum suferă orice om normal. Diferența este că ei erau în

⁷ Rugăciunea lui Iisus, mai numită și *Rugăciunea inimii*, presupune repetarea invocării: “Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul!” Cum această expresie revine foarte des în text, o numim simplu: *Rugăciune*.

permanență uniți cu Hristos prin rugăciune: De la El primeau o putere mai mare decât suferințele lor, încât le puteau învinge. Dar dacă lăsau rugăciunea, chiar pentru un moment, suferințele deveneau insuportabile și ei erau gata să se lepede de Hristos. Ancorați în rugăciune, ei primeau forță și suportau până la sfârșit suferințele martiriului”.

5. Bătrânul Amfilohie sfătuia: “Rugăciunea făcută cu stăruință, trezvie, pietate, credință și frângerea inimii, este bună și folositoare. Diavolul se luptă în diferite feluri cu cei ce se roagă, dar pe cei ce nu se roagă îi iubește! Omul în rugăciune vorbește cu Dumnezeu și Îi cere bunuri duhovnicești și mântuire. Cel ce se roagă trebuie să fie smerit”.
6. Bătrânul Ieronim zicea: “Nu neglija rugăciunea. Ferește-te de nepăsare și indiferență. Dacă te rogi dimineața, și simți frângere în sufletul tău, toată ziua vei avea aripi. Dar dacă începi ziua fără rugăciune, vei umbla abătut”.
7. Același Bătrân îl sfătuia pe unul dintre fiii săi duhovnicești, referitor la rugăciune: “Mai întâi roagă-te, asigurându-ți liniștea. Dacă nu te poți ruga mult dimineața, roagă-te la amiază, sau seara, sau mai bine noaptea. Caută un moment de liniște și te roagă. Roagă-te până plouă, adică până-ți vin lacrimile. Mulți sunt cei ce se roagă toată noaptea fără a se obosi. Rugăciunea este dulce”.
8. Scopul universului este să-L laude pe Dumnezeu. Bătrânul Ioil din Kalamata zicea, referitor la acest lucru: “În cer, îngerii și sfinții, stelele și păsările Îl laudă pe Dumnezeu. Pe pământ Îl laudă înțelepții și oamenii simpli, călugării și pustnicii. Lauda lui Dumnezeu este firul care unește toate locurile din univers, ea este ultima rațiune, ținta cea mai înaltă, și deci pentru om de asemenea, scopul suprem”.
9. Același Bătrân zicea de asemenea: “În pacea și bucuria pe care o simte omul care se roagă, pământul se netezește; gânduri bune și murmure cerești încep să-i parvină și să-i șoptească sfaturi bune la ureche: acestea sunt conversații cerești”.
10. Bătrânul Amfilohie zicea: “*Rugăciunea lui Iisus* a umplut Raiul cu mulți sfinți! Singură *Rugăciunea inimii* curățește și sfințește. Psalmii și cântările Bisericii sunt bune, dar noi le zicem pentru a atrage și a mișca sufletește lumea. Noi, călugării, trebuie să vorbim în Rai încet. Cei ce psalmodiază se aseamănă cu oamenii care se află în afara palatului împăratesc și cântă pentru a-și manifesta entuziasmul. Împăratul, cu siguranță, primește cu plăcere aceste cântări, pentru că ele vorbesc despre El, dar preferă în taina inimii Sale ceea ce I se spune la ureche”.
11. Ieronim, Bătrânul din Egina, zicea despre rugăciune: “Mulți nu suportă să treacă un scurt moment fără rugăciune și suferă pentru acesta: orele în care doresc să se roage și nu pot li se pare un martiriu”. Și repeta de asemenea:

“Când îți moare mama sau un apropiat de al tău, nu cauți o carte să înveți să plângi. Din cauza durerii cuvintele îți vin spontan în suflet. La fel, în rugăciune, trebuie să lășăm ființa noastră să-i spună spontan lui Dumnezeu ce o doare”.

12. Uneori, același Bătrân, zicea: “Dacă tu însuți nu asculți și nu înțelegi ce zici în rugăciune, cum vrei ca Dumnezeu să te asculte?” Și mărturisea: “Eu, când simt răceală, mă rog și harul lui Dumnezeu mă încălzește”.
13. Porfirie, Marele Bătrân, zicea despre rugăciune: “Când suntem, sub influența harului lui Dumnezeu, rugăciunea noastră devine curată. Să ne rugăm fără încetare, chiar dacă suntem lungiți pe pat și ne pregătim de somn sau ne odihnim”.
14. Același bătrân îl sfătuia pe unul dintre fiii săi duhovnicești: “Nu te ruga lui Dumnezeu să te ridice din boli, ci într-armează-te cu *Rugăciunea inimii* și ai răbdare. Vei avea de aici un mare câștig”.
15. Rugăciunea îl limpezește pe om. Bătrânul Porfirie sublinia acest lucru folosindu-se de un exemplu: “Generatorul electric este undeva, și becul în cameră. Dacă noi nu manevrăm întrerupătorul rămânem în beznă. Vreau să spun că unde este Hristos, acolo este sufletul nostru. Dar dacă noi nu manevrăm întrerupătorul rugăciunii, sufletul nostru nu va vedea lumina lui Hristos și va rămânea în beznă diavolului”. Unuia dintre fiii săi duhovnicești Bătrânul îi spunea: “Știi tu ce mare dar ne-a făcut Dumnezeu dându-ne dreptul să-I vorbim în orice oră, în orice moment și oriunde ne-am găsi? Aceasta este marea noastră demnitate. De aceea trebuie să-L iubim pe Dumnezeu”.
16. Bătrânul Ioil îi spunea unuia dintre fiii săi duhovnicești: “Când te apropii să te rogi, adu-ți aminte de patimile tale, de slăbiciunile tale, de ușurința cu care tu rătăcești și cazii, dar adu-ți aminte și de faptul că Hristos te poate sprijini”.
17. Același Bătrân sfătuia: “Așează-te în genunchi și zi: Ține-mă Hristoase ca să nu mă despart de Tine”.
18. Rugăciunea îl ajută enorm pe om, îl ajută să se elibereze de patimi. Bătrânul Eusebiu spunea, în acest sens: “Când patimile intră în suflet, îl cuceresc și-l fac rob. Omul are atunci nevoie de a deveni conștient de starea sa și de a se ruga fără întrerupere întru smerenia inimii până ce va fi eliberat de patimi”.
19. Bătrânul Eusebiu îi spunea unuia dintre fiii săi duhovnicești: “Nu neglija niciodată rugăciunea și lectura! Fii binefăcător pentru alții cu cuvântul și cu fapta. Înfrânge mândria drăcească”.
20. Dracii pornesc o luptă crâncenă împotriva nevoitorilor. Împotriva lor ne opunem cu rugăciunea și, progresiv, devin neputincioși. Bătrânul Iosif îi scria

unui călugăr tânăr care era angajat într-o asemenea luptă: “Tu nu vezi că, la fiecare rostire a lui *Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul*, numeroși draci cad și-ți întorc spatele? Tu vezi doar că ești rănit. Să știi că, în același timp, și ei sunt înfrânți și fugăriți. De fiecare dată când noi răbdăm, ei fug în viteză și, la fiecare rostire a *Rugăciunii lui Iisus*, ei sunt grav răniți. În vremea luptei nu aștepta ca tu să-i ataci cu arme și cu săbii, iar ei să-ți răspundă cu ciocolată și cu delicatese!”

21. Rugăciunea trebuie însoțită de dragoste. Bătrânul Amfilohie zicea: “O rugăciune fără dragoste este ca o pasăre fără aripi: i se pare că-i frumoasă, dar n-are aripi și nu poate zbura”.
22. Bătrânul Amfilohie le spunea călugărițelor sale: “Eu doresc, ca voi să întemeiați “stații” de rugăciune pe insulele noastre. Eu vreau să ascult vocea Domnului în voi. Vreau ca Domnul să vorbească prin inima voastră! Să devină tron a lui Dumnezeu prin *Rugăciunea lui Iisus*”.
23. Bătrânul Porfirie zicea: “Faceți metanii când vă rugați, chiar dacă acest lucru vă obosește! Rugăciunea însoțită de o nevointă de bunăvoie este mai plăcută lui Dumnezeu și dă roade”.
24. Ieronim, Bătrânul din Egina, sfătuia: “Dacă mintea ta se află în Dumnezeu, tu te poți ruga, chiar dacă te afli în pat! Din contră, dacă mintea ta este aiurea, chiar dacă ești în genunchi, tu n-ai emoția rugăciunii și rugăciunea ta rămâne fără rod. Nu simți nici o ușurare și te doare capul; căci rugăciunea nu-ți aduce nici o bucurie”.
25. Într-una din scrisorile sale, Bătrânul Iosif explică: “Dacă cineva rămâne aproape de mine, va auzi rugăciunile și gemetele mele, și va vedea lacrimile pe care le vărs pentru frații mei. Toată noaptea eu mă rog și strig: Doamne, mântuiește-i pe toți frații mei sau șterge-mă și pe mine din cartea vieții, căci nu vreau să ajung singur în Rai.
26. Bătrânul Iacob a zis: “Eu am cerut lui Dumnezeu să-mi dăruiască harisma de a citi în inimile oamenilor privindu-le fața, pentru a-i putea ajuta. Și Dumnezeu mi-a dăruit-o”.
27. Prin rugăciune aflăm voia lui Dumnezeu într-o problemă care ne preocupă. Bătrânul Iosif Isihastul zicea: “Dacă vreți să cunoașteți voia lui Dumnezeu, renunțați total la voia voastră, la toate gândurile și planurile, și, cu profundă umilință, cereți-I lui Dumnezeu sfatul în rugăciune. Faceți apoi ceea ce se va prezenta în inima voastră sau o va îndupleca, căci acest lucru va fi după Dumnezeu. Cei ce au o mare îndrăzneală către Dumnezeu, când se roagă pentru a-I cunoaște voia, aud în ei înșiși «informația» divină; ei devin și mai atenți la viața lor și nu fac nimic fără «informația» divină”.

28. Un om i-a zis Bătrânului Ieronim cum că s-a folosit mult de rugăciunea lui și că-i mulțumește. Bătrânul i-a răspuns: “Din rugăciunea mea îți voi da mereu roade duhovnicești. Dacă le vei culege, foarte bine! Dacă nu, tu vei flămânzi și ele se vor pierde. Tu, de asemenea, trebuie să te rogi. Altfel, rugăciunile mele nu-ți vor fi de nici un folos!” Și-n alt rând sublinia: “Eu voi mijloci la Dumnezeu pentru tine, eu mă voi ruga. Dar să știi că rugăciunea unuia singur nu-i suficientă. Eu mă rog pentru tine, dar, roagă-te și tu, de asemenea!”
29. Același bătrân mărturisea: “Eu mă jertfesc pentru cei ce mă rog. Nu mă pot ruga fără să mă jertfesc. Socot că o rugăciune, făcută fără ca inima să sângereze de dragoste și de durere, nu-L atinge pe Dumnezeu. De aceea mă absoarbe rugăciunea și nu suport să vorbesc apoi cu oamenii”.
30. Bătrânul Porfirie îi sfătuia pe fiii săi duhovnicești să se roage pentru alții, urmându-i exemplul: “Știți, eu simt că vă ajut mult cu rugăciunile mele. Când vă rugați pentru o persoană, pe care diavolul o ispitește cu patimi păcătoase, nu-i spuneți. Căci diavolul va lua act și va stârni o opoziție în inima ei, iar rugăciunile voastre vor fi fără rod. Ci rugați-vă pentru ea în taină, și rugăciunile voastre o vor ajuta”.
31. Rugăciunea pentru aproapele este o datorie sacră. Bătrânul Porfirie zicea: “Nu te poți mântui singur, dacă alții nu se mântuiesc! Este o greșală să te rogi numai pentru propria-ți mântuire. Trebuie să ne rugăm pentru lumea întreagă, pentru ca nimeni să nu se piardă”. Și, altădată, adăuga: “Eu nu mă tem de iad și nu mă gândesc la Rai. Îi cer, doar, lui Dumnezeu să aibă milă de lumea întreagă și de mine, de asemenea”.
32. Diavolul se străduiește în diferite chipuri să-i tulbure pe cei ce se roagă. Bătrânul Daniel din Katounakia⁸ se adresa astfel călugărițelor sale: “Când o soră aprofundată în rugăciune este cuprinsă de durere și-i vin lacrimi din belșug, să fie foarte atentă ca să nu-i dea dracul slavei deșarte gândul că ea practică virtutea, ci să o roage pe Împărăteasa, Maică a lui Dumnezeu, să-i dea smerenia cunoașterii de sine. Căci durerea este datoria celor ce se pocăiesc. Dacă în timpul rugăciunii simte un parfum sau vede o lumină, sau un înger, să nu cumva să fie atrasă de asemenea contemplații!”
33. Bătrânul Iosif zicea: “Când mintea primește *Rugăciunea lui Iisus* și când omul simte bucuria, *Rugăciunea* se zice neîncetat în el, fără ca el să se sforțeze. Când mănâncă sau se plimbă, când doarme sau este treaz, *Rugăciunea* răsună în el, și el simte pace și bucurie”. Bătrânul adăuga: “Cât durează *Rugăciunea*, raiul este în suflet. Și dacă omul se află în «*deșert*», binefacerile *Rugăciunii lui Iisus* nu se mai pot socoti!”

⁸ Zonă deșertică din Muntele Athos unde călugării trăiesc, în general, în sihăstrie și schituri

34. Despre experiența mistică a rugăciunii lui Iisus, Bătrânul Ieronim zicea: “Rugăciunea este o convorbire cu Dumnezeu. Când simțim bucuria rugăciunii, suntem foarte vioi. Este o pregustare a vieții din rai. Și dacă vă străduiți mult, Domnul o să v-o dea. Rugăciunea îl ridică pe om până la contemplarea dumnezeiască. Mihail, Bătrânul meu, era tot lumină când se ruga. Și în această stare, nu se ruga cu cuvintele, ci cu mintea. Cuvintele sunt surcelele pe care le folosim până se aprinde focul. Când focul rugăciunii este aprins, adică atunci când vine căldura și durerea inimii, omul nu mai poate vorbi. Îl simte și Îl aude pe Dumnezeu în el. Atunci vin lacrimile. Omul atinge o măsură duhovnicească, aceea a *Rugăciuni inimii*, a doririi duhovnicești și a inefabilelor gemete”.
35. Toți Bătrânii au trăit experiențele mistice ale rugăciunii. Menționăm aici ceea ce Bătrânul Amfilohie mărturisea fiilor săi duhovnicești: “Câtă vreme rămân pe stânca înaltă a rugăciunii, orice valuri ar bate la temelia ei, nu-mi pot face nimic. Dacă însă mă las în jos, ele mă udă. *Rugăciunea inima*, reintegrează, unește, sfințește. Câtă vreme focul *Rugăciunii lui Iisus* arde în suflet, toate crengile uscate ard și dispar. La începutul *Rugăciunii* tu simți bucurie, apoi dulceață, și la sfârșit vin lacrimile, căci simți prezența lui Iisus. Cu *Rugăciunea lui Iisus*, omul devine ca un copil. Se adresează lui Dumnezeu simplu și inocent, ca și Adam în rai, înainte de cădere. Cu *Rugăciunea* se dobândește sfânta și binecuvântata *apatie*.⁹ *Rugăciunea lui Iisus* sfințește locul unde ești și munca ce o faci. Rugăciunea rezolvă orice lucru. Ea te face să umbli pe mare, scurtează distanțele, schimbă dispoziția oamenilor, dă curaj, credință și răbdare în viață”.

IV. Mintea

1. Bătrânul Ieronim le repeta mereu fiilor săi duhovnicești: “Fiți atenți la mintea voastră. Nu o înrobiți cu nimic. Eu însumi regret că am construit biserici, că mi-am înrobit mintea cu multe griji și am împiedicat-o să se roage”. Și adăuga: “Fiți foarte atenți cu mintea voastră. Nu o împovărați cu tristețea și cu probleme inutile. Când apa este curată și liniștită, tu vezi până-n adâncime și poți observa chiar și o pietricică. La fel este și cu mintea”.
2. Paza minții este o condiție a rugăciunii. Bătrânul Iosif Isihastrul, cu bogata experiență din Sfântul Munte, zicea: “O rugăciune fără atenție și trezvie este o pierdere de timp, o muncă fără răsplată. Noi trebuie să fim atenți asupra simțurilor, a celor lăuntrice și a celor din afară. Căci fără această atenție, mintea și puterile sufletului se răspândesc în lucruri deșarte și obișnuite – ca și apa murdară ce curge pe drum. Nimeni nu se poate ridica spre înălțimi, dacă nu urăște lucrurile pământești. Adesea ne rugăm și mintea noastră se împrăștie la

⁹ *Apatia* (απάθεια) înseamnă lipsa patimilor sau, mai bine, biruința asupra patimilor

lucrurile ce-i plac, este atrasă de obișnuit. De aceea trebuie să ne străduim pentru a ne reculege și a fi atenți la cuvintele *Rugăciunii*”.

3. Referitor la mintea care se împrăștie în timpul rugăciunii, Bătrânul Ieronim zicea: “N-are importanță că mintea scapă adesea, departe de rugăciune, și de cuvintele pe care le pronunțăm. Să fim atenți însă ca noi să nu ne împrăștiem! Ea va reveni. Mintea se aseamănă cu un pui mic. El fuge înapoi, fuge încolo, nu rămâne aproape de mama lui, care este legată de un loc. Dar când s-a obosit, el revine să se odihnească și să doarmă la picioarele ei”.
4. În timpul rugăciunii ni se perindă în minte chipul diferitelor persoane. Ieronim, Bătrânul din Egina, dădea sfatul: “Dacă o persoană, oricine ar fi, se interpune între tine și Hristos, respinge imediat această imagine. Căci ea răpește mintea care trebuie să fie întreagă la Dumnezeu”.
5. Asupra lucrării minții, Bătrânul Iosif zicea: “Mintea hrănește sufletul. Tot ce ea aude sau vede, bun ori rău, face să coboare în inimă, care este centrul puterilor spirituale și fizice ale omului”.
6. Același Bătrân zicea despre minte: “Când mintea omului se purifică și se iluminează – căci ea are propria sa iluminare, independentă de harul divin, cu ajutorul căruia, cum zice Părinții, ea vede mai departe decât dracii – ea primește, în plus, iluminarea harului divin, până acolo încât acesta poate locui constant în ea și-i acordă vedenii și contemplații. Dacă omul are dorința de a vedea și învăța câteva lucruri ce-l interesează, poate să ceară acestea în rugăciune; harul va lucra pentru a-i împlini cererea.

V. Gândurile

1. Bătrânul Amfilohie zicea: “Îndulcește-ți sufletul cu gânduri de mângâiere și de speranță, înflăcărează-ți cuvintele cu ardoarea dragostei față de Mirele tău și adu-ți aminte de suferințele pe care El le-a îndurat pentru tine. Astfel, tu vei rămâne ferm, dăruit lui Hristos și smerit”.
2. Referitor la gândurile sugerate de diavol, pentru a zdruncina credința, Bătrânul Filotei îi scria unuia dintre fiii săi duhovnicești: “Dacă vrăjmașul îți inspiră gânduri de îndoială, spune din tot sufletul: «Eu cred cu tărie în tot ce crede Biserica, în tot ce a spus Hristos în Evanghelie, în tot ce au spus Apostolii și Sfinții Părinți, dar pe tine, diavole, nu te cred, căci tu ești viclan și mincinos!»”
3. Referitor la cursele diavolului, Bătrânul Ieronim zicea: “Ispititorul face totul pentru a ne întuneca și a ne face să cădem. Când nu ne face să cădem cu fapta, ne face să cădem prin gânduri de disperare. Să nu primim niciodată deznădejdea și, gândurilor ispitorului, să-i răspundem astfel: “Chiar dacă voi merge în iad,

diavole, voi fi într-un loc mai bun ca tine! Eu nu mă tem, căci mă pot pocăi, și știu că Dumnezeu este dragoste deplină!”

4. Bătrânul Iosif învâța: “Înainte ca ispititorul să imprime un gând în mintea ta, anulează-l prin *Rugăciunea lui Iisus!* Nu îngădui gândului să te pătrundă!”
5. Asupra aceluiași subiect, bătrânul Eusebiu îi scria unuia dintre ucenicii săi: “Fii mereu atent la minte, pentru a alunga gândurile rele din momentul în care vin, fără a le îngădui să locuiască în ea nici o secundă! Căci dacă gândurile rele întârzie în minte este păcat, și este pericol să coboare în inimă”.
6. Bătrânul Iacob zicea: “Alungați gândurile rele și imaginile sugerate de diavolul. Nu le acordați nici cea mai mică importanță”.
7. Bătrânul Ieronim arăta cum să înfrunți gândurile: “În orice fel ar veni gândurile și orice ar face, ele sunt străine. Să le înfruntăm atât cât putem și să le izgonim! Nu trebuie să ne mâhnim din cauza lor. Să fim foarte atenți la faptele noastre. Gândurile sunt străine, celălalt ni le sugerează. Ele vor dispărea.”
8. Bătrânul Iosif îi scria unuia dintre fiii săi duhovnicești: “Fugi de gândurile rele ca de foc! Nu le da nici o atenție, ca ele să nu prindă rădăcină în tine. Nu dispera, căci Dumnezeu este generos și-i iartă pe păcătoși. Dacă tu faci o greșală, pocăiește-te și întărește-ți voința ca să nu recazi în aceeași greșală.”

VI. Isihia¹⁰

1. Bătrânul Iosif, supranumit Isihastrul, îl invita pe unul din fiii săi duhovnicești să vină în «pustiul» Muntelui Athos cu aceste cuvinte: “Vino acum, fiul meu preaiubit. Ar fi doar o zi în care noi am vorbi de Dumnezeu și am face teologie împreună! Vino să te bucuri de ceea după ce tu ai nostalgie: vino să ascuți teologii tainici și tăcuți; stâncile sălbătice, care-ți vor explica tainele adânci și vor conduce inima și mintea ta spre creator. De primăvara, de la Paști, până la Adormirea Maicii Domnului, natura este frumoasă aici. Teologii tăcuți, stâncile frumoase, și natura întreagă fac teologie – fiecare cu graiul sau cu tăcerea sa. Dacă-ți vei apropia mâna de un smoc de iarbă, va striga imediat, și foarte tare, prin mireasma sa naturală: Vai! Nu m-ai văzut! M-ai lovit! Fiecare lucru își are vocea sa și, cum total se amestecă în adierea vântului, se ridică o armonioasă melodie de laudă lui Dumnezeu. Și ce să-ți mai spun de animale și de păsări...”
2. Toți Bătrânii au iubit isihia. Să notăm ce spunea Bătrânul Iacob: “Îmi place să-mi părăsesc casa, să ies din sat și să alerg la munții din jur. Acolo, voi găsi grote sau voi scobi eu unele mici. Voi tăia ramuri de copaci, voi acoperi pământul și

¹⁰ *Isihia* (ἡσυχία): cuvânt din vocabularul ascetic, însemnând în același rând liniște, calm, pace, blândețe, însingurare, îndepărtare de lume

voi întinde un vechi covor deasupra pentru a putea rămâne în genunchi. Mă voi ruga apoi ore întregi”. Uneori, făcea explicită dorința pe care o avea în tinerețe: “Voi să gădesc o grotă și acolo să-mi petrec restul vieții mele adorându-L pe Dumnezeu, rugându-mă și mijlocind, singur și necunoscut de lume, hrănindu-mă cu ierburi pe care le voi aduna din jur și astâmpărându-mi setea cu puțină apă”.

3. Isihia este o condiție a vieții duhovnicești. Bătrânul Ieronim îl sfătuia pe unul din fiii săi duhovnicești: “Evită pe cât posibil să ieși în lume și închide-te în chilia ta! Silește-ți mintea să se deschisă și vei vedea lumina dumnezeiască. Ai dorința de a-ți câștiga o chilie pentru a te închide în ea. Îți va fi greu la început, dar vei fi apoi recompensat cu mărinimie: te vei bucura de isihie și chilia ta te va atrage. Citește și te roagă. Dacă, tu însuși vei fi lipsit de fermitate, cum îi vei face fermi pe alții? Lumea aleargă la biserică pentru a-și potoli setea sufletului. Ce le vom da noi dacă nu avem nimic? Și cum am putea avea ceva dacă nu-i cerem lui Dumnezeu? Străduiește-te să te rogi și să meditezi cu scopul de a te întări duhovnicește și de a împlini vocația de preot”.
4. Adevăratul călugăr, “deschide Duhului Sfânt”, se desăvârșește în isihie. Bătrânul Iosif zicea: “Atunci când călugărul își curățește simțirile și își păstrează mintea în isihie, inima i se purifică și primește harul și iluminarea cunoștinței. El devine întreg lumină; întreg duh; întreg transparent. El va face să curgă râuri de teologie, dacă se va apuca să scrie, și nu va putea sesiza fluxul rapid care curge difuz și împrăstie pacea în tot trupul său anulând patimile. Inima se înflăcărează de dragoste dumnezeiască și strigă: Oprește, Iisuse al meu, valurile harului că mă topesc ca ceara! Mintea este răpită în contemplație, omul este îndumnezeit și devine unit cu Dumnezeu, și – ca fierul cuprins de foc – nu se mai recunoaște”.

VII. Lupta duhovnicească

1. Bătrânul Porfirie zicea: “Atunci când Hristos vine să umple casa inimii noastre, toate problemele, toate rătăcirile, toate neliniștile dispar. Și păcatul, de asemenea, dispare”.
2. Unui teolog care susținea că trebuie să fie un om de acțiune creștinul, Bătrânul Ioil i-a răspuns: “Vai, Nenorocitul! Nu vei lăsa acțiunea și frământarea de-o parte pentru a te ocupa puțin de propria ta curățire? Noi suntem numai frământare și acțiune, iar sufletul ni l-am lăsat în paragină! Curățește-ți sufletul de patimi printr-o lucrare în adâncime, și ceea ce vei oferi atunci semenului tău, tu vei oferi nu din golul sufletului tău, ci din bogăția ta interioară!”
3. Lupta spirituală trebuie dusă cu zel. Bătrânul Antim zicea: “Zelul și nepăsarea sunt două mijloace puternice. Unul ne unește cu Dumnezeu și celălalt ne separă. Zelul este un fier încins, nepăsarea este un fier rece: oricât de tare ai lovi fierul

se răcește, nu poate face din el ceva; pe când fierul încins, este ușor de modelat”.

4. Cunoașterea de sine îl face pe om înțelept. Bătrânul Iosif zicea: “Cunoașterea de sine îl face pe creștin mult mai înțelept decât alți oameni. El devine smerit și în același timp primește harul Sfântului Duh”.
5. La sfârșitul vieții sale Bătrânul Eusebiu le zicea ucenicilor săi duhovnicești care-l încurajau: “Viața mă apasă greu. Dacă aș mai trăi un pic, n-aș dori să fac altceva decât să mă cunosc mai bine. Acum câțiva ani aveam impresia că mă cunosc dar împrejurările mi-au demonstrat că nu mă cunoșteam bine!”
6. Bătrânul Porfirie îi spunea unuia dintre fiii săi duhovnicești: “Fii atent mai ales la dracul acediei.¹¹ Nu-l subestima! Când el domină sufletul, îl înghite și-l paralizează. Este un drac puternic și intră în om cu o mulțime de alți draci”.
7. Dacă omul eșuează în intenția sa duhovnicească, pățește lucrul acesta din neglijența sa. Bătrânul Iosif zicea: “Neglijența ne subminează. Ea se aseamănă cu seceta, din cauza căreia nimic nu crește. Ea întunecă totul, ea îi împiedică pe cei ce vor să ducă o viață duhovnicească, ea îi oprește pe cei ce au spirit spiritual. Ea nu le îngăduie celor ce sunt în necunoaștere să învețe Adevărul și-i împiedică pe cei ce sunt în înșelare să se convertească”.
8. La întrebarea dificilă: “de ce oamenii nu devin sfinți?”, Bătrânul Filotei răspunde: “Responsabilitatea ne revine nouă înșine. Întâi proastei noastre dispoziții; apoi neglijenței și lenii noastre; în al treilea rând slabei noastre iubiri față de Dumnezeu sau lipsei ei; în al patrulea rând iubirii noastre fierbinți pentru mamona, atașamentului față de bunurile materiale și înclinației noastre pentru lucruri josnice”.
9. Bătrânul Porfirie îi zicea unuia dintre fiii săi duhovnicești: “Să ne apropiem de Hristos, nu din frică de moarte și de ceea ce vom deveni, ci să-I deschidem inima – precum tragem perdelele de la fereastră și soarele intră dintr-o dată – pentru ca El să vină în noi și ca noi să-L iubim cu adevărat. Acesta este cel mai bun mijloc”.
10. Să notăm acest sfat al Bătrânului Ieronim: “Fii în afară diferit de ceea ce ești înăuntru. Ce să-ți spun? Fii un om tainic!”
11. Pentru a sesiza deșertăciunea vieții, Bătrânul Iacob mergea adesea în cimitire. El mărturisea: “Aveam obiceiul să merg la înmormântări și în cimitirul satului, nu pentru că mă încerca melancolia, sau că-mi tulbura ceva sufletul, ci

¹¹ Acedia (din grecescul): acest cuvânt frecvent întrebuințat în scrierile ascetice înseamnă, în același timp, neglijență, lene, trândăvie, întunecare, plictiseală, tristețe, descurajare, care poate merge până la deznădejde pentru lucrurile duhovnicești

mergeam acolo și filozofam asupra deșertăciunii și efemerității vieții, și aducerea aminte de moarte începea să mă cuprindă”.

12. Caracterele oamenilor diferă. Bătrânul Iosif sublinia: “Sufletele suave ascultă ușor, pe când cele dârze se chinuie să se supună. Se deosebesc între ele ca și bumbacul de fier! Bumbacul are nevoie doar de un cuvânt, pe când fierul are nevoie de focul și de cuptorul patimilor pentru a fi prelucrat! Omul cu un caracter puternic trebuie deci să dea dovadă de răbdare în ispite, pentru a se curăți. Dacă n-are răbdare, este ca o lampă fără petrol, care se stinge repede și dispare”.
13. Creștinii trebuie să știe că viața lor are o ținută înaltă. Bătrânul Eusebiu spunea, referitor la acest subiect: “Rațiunea în ce privește scopul pentru care omul există, este să devină asemănător cu Hristos”. Și va deveni așa “când Îl va considera pe Hristos ca modelul absolut, când va trăi și se va comporta conform cuvintelor și poruncilor Sale”.
14. Bătrânul Amfilohie zicea: “Roadele duhovnicești se pot obține numai la nivelul inimii, căci în inimă se pot semăna și planta semințele duhovnicești, peste care harul Sfântului Duh vine apoi să aducă ploaia adevăratei rodnicii. Aceste fructe vor fi păstrate în două case de economii: mai întâi în una din cer; apoi în una de pe pământ, pentru oamenii săraci și pentru cei ce au foame duhovnicească”.
15. Bătrânul Porfirie sublinia, referitor la viața creștină autentică: “Mulți zic că viața creștină este dificilă și dezagreabilă. Eu zic că este ușoară și plăcută, numai că ea presupune două condiții: smerenia și dragostea”. Și adăugă: “Noi trebuie să dobândim harul lui Dumnezeu de pe acum. Căci fără har, efortul nostru nu va da rezultate și noi nu vom ajunge în Paradis. Iar Dumnezeu ne dă harul Său dacă suntem smeriți”.
16. Bătrânul Porfirie compara lupta duhovnicească cu cultivarea grădinii: “Ce este lupta duhovnicească? Iată, sufletul este ca o grădină împărțită în două. Pe o jumătate se plantează mărar și pe cealaltă flori. Avem un rezervor de apă cu două robinete și două rigole: o rigolă dirijează apa spre mărar, iar cealaltă spre flori. Eu pot deschide unul din cele două robinete: nu ud mărar și ei se ofilesc, ud florile și ele înfloresc”.
17. Lupta contra patimilor cere un mare război lăuntric. Bătrânul Iosif explica: “Faptele bune, milostenia și toate lucrările exterioare nu împuținează mândria inimii. Dar lucrarea interioară, este cea care smerește gândul de înălțare”.
18. Ieronim, Bătrânul din Eghina, dădea vizitatorilor săi următoarele sfaturi pentru lupta lor duhovnicească: “Savurați viața duhovnicească. Nimic nu e mai dulce decât ea. Lupta este dură, dar încoronarea este odihnitoare. Iarna este grea, dar Raiul este dulce. Fără luptă este imposibil de dobândit virtuțile”. “Evitați

vorbele deșarte! În ce mă privește, sunt preot de peste patruzeci de ani la Eghina și n-am luat masa la nimeni. Când se insistă, accept cel mult o cafea! Îndrăzneala, familiaritatea și libertatea în purtare slăbesc rezistența omului: ispititorul intră atunci încetșor în el și obișnuințele rele se instalează. Așa că este bine să păstrezi distanța”. Bătrânul utiliza uneori exemplul unei plante tinere, pentru a-și întări ucenicii: “Aceasta crește un pic la început, de un deget, apoi rămâne staționară. Cel ce o are crede că-n ciuda îngrijirii sale, aceasta nu va crește și se necăjește. Dar, după puțin, când crede că a terminat de crescut, aceasta crește și se înalță foarte sus”.

19. Bătrânul Eusebiu insista asupra faptului că nu există luptă duhovnicească fără atenție: “Este neapărată trebuință de a avea o mare atenție și o vigilență plină de clarviziune asupra omului nostru dinăuntru și dinafară pentru a deosebi ce nu este în noi de la Dumnezeu și trebuie respins, și ce virtute ne lipsește – pe care Dumnezeu ne poruncește să o avem – și rămâne să o dobândim. Dacă ne examinăm astfel și avem zel, harul divin ne va elibera total de rău și vom dobândi virtuțile”.
20. Bătrânul Amfilohie zicea: “Lupta duhovnicească trebuie să fie pecetluită cu dragostea sinceră și cu smerenia. Căci numai cel ce este îmbrăcat cu acestea nu ține seamă nici de greutatea acestei vieți, nici de ura lui satana, nici de răutatea pe care o manifestă slugile lui”.
21. Descoperirea numeroaselor aspecte ale vieții spirituale pe care o duceau Bătrânii este foarte interesantă. Antim, Bătrânul din Chios, le destăinuia călugărițelor sale: “Eu n-am umblat la școală, dar m-am silit să câștig câteva lucruri pentru marile lupte ascetice: postul, privegherea, rugăciunea, lacrimile, metaniile, pocăința, ziua și noaptea. Cuvintele mele pot părea fariseice, dar pentru întărirea voastră vă destăinui aceste lucruri. Nu vorbesc ca un fariseu, ci ca un tată. Dracii mă ardeau și mă chinuiau. Și eu însumi mă chinuiam puternic: nu mă săturam nici de pâine, nici de apă, nici de somn, etc... Numai Dumnezeu știe! N-am îngăduit nici odihnă, nici ușurare a trupului meu. Pe un vechi sac de pânză, în loc de saltea, dormeam puțin, sprijinit de rădăcina unui măslin. Dracii nu mă lăsau să mă odihnesc un minut”.
22. Sfaturile Bătrânului Ioil către fiii săi duhovnicești merită atenție: “Nimeni nu merge în Rai fără cruce. Noi trebuie, în același timp, să nu ne târâm crucea, ci să o purtăm. Și pentru a o purta, trebuie să analizăm problemele duhovnicești ce ne preocupă. Să luăm de exemplu o masă. Dacă cineva o prinde de o margine, o va ridica foarte cu greu, printr-un mare efort și pentru câteva momente, chiar dacă are o forță musculară ieșită din comun. Dar dacă o prinde de mijloc, o va ridica fără greutate și o va duce ușor unde vrea”. “Să fiți cu transparentă, să fiți sinceri. Pentru voi da, să fie da; nu, să fie nu! Nu uitați niciodată aceasta: ce aveți în inimă, nu sunteți obligați să aveți și pe buze; dar ce aveți pe buze, absolut că trebuie să aveți și în inimă”. “Nu uita că Dumnezeu îți respectă

libertatea. Mântuirea este între mâinile tale. Pentru a te mântui, Dumnezeu vrea ca să vrei și tu”.

23. Dragostea trebuie să conducă lupta duhovnicească. Bătrânul Porfirie sfătuia: “Nu trebuie să-ți petreci viața creștină predicând și contestând, ci într-o dragoste adevărată. Când contestăm, ceilalți reacționează. Dacă-i iubim, ei sunt mișcați și-i câștigăm. Când îi iubim pe alții, credem că le dăm ceva, dar de fapt noi câștigăm ceva”.
24. Același bătrân sublinia: “Ceea ce facem, să face pentru că voim, cu libertate, cu responsabilitate și cu bucurie”.
25. Sfaturile Bătrânului Gheorghe din Drama merită să fie citate. “Să nu fii niciodată doritor de bogății. Trăiește simplu și smerit, fără mândrie. Căci mândria este un păcat grav. Când auzi că este bârfit aproapele tău, chiar dacă ceea ce se spune este adevărat, nu adăuga niciodată la bârfa, ci vorbește-l totdeauna de bine și ai milă de el. Străduiește-te să-i iubești pe săraci, pe bătrâni, pe orfani și pe bolnavi. Caută-i pe săraci și cei pe care alții îi umilesc. Câștigă-ți pâinea cu sudoarea frunții. Nu uita să faci milostenie. Iată drumul pe care trebuie să mergi. Gândește-te mereu la binele pe care îl vei face. Aceasta-i viața creștinului”.
26. Sporesc în viața duhovnicească cei ce-L iubesc pe Hristos. Bătrânul Ieronim folosea următorul exemplu pentru a sublinia acest adevăr: “Dacă tu ai un pumn de cărbuni și două sau trei kilograme de fasole de fierț, nu vor fierbe nici într-un an! Focul nu-i suficient. Așa și-n viața duhovnicească. Dacă tu ai puțină dragoste pentru Hristos, nu vei face progres. Dragostea noastră trebuie să crească”.
27. Exemplele pe care le întrebuința Bătrânul Ieronim, pentru a-și sfătui fiii duhovnicești, sunt interesante: “Avem două robinete pe un perete, unul deasupra altuia. Dacă deschidem robinetul de jos, toată apa va curge prin acest robinet și cel de sus nu va avea apă. Așa și în viața duhovnicească. Să închidem robinetul de jos, dragostea față de oameni și de lucrurile din lume, și să deschidem robinetul de sus, adică să ne întărim dragostea noastră față de Dumnezeu”. “Orzul dă putere calului. Dacă este bun calul, lucrează bine și ascultă de stăpânul său, care se bucură și-i mărește rația. În ce ne privește, dacă ascultăm de Dumnezeu, ducându-ne lupta noastră duhovnicească și dorind binele, Dumnezeu va adăuga în noi harul său și bunătățile duhovnicești. Depinde de noi dacă vom fi sătui duhovnicește sau înfomețați”. Bătrânul îi zice unuia ce învăța muzica: “Tu ești bun muzician, dar n-ai găsit dascălul care să te ajute să devii și mai bun. Îți dau un exemplu: un meseriaș tâmplar poate face dintr-un copac din pădure o masă. Dar dacă nu se găsește un meseriaș, copacul va rămâne ceea ce este”.

VIII. Lectura duhovnicească

1. Bătrânul Ieronim insista asupra nevoii de a citi Evanghelia: “O casă închisă stă în întuneric. Dacă tu deschizi fereastra, vei vedea lucrurile importante; dacă deschizi și mai mult, lumina va intra și tu poți distinge cele mai mici lucruri. Și dacă soarele va intra în interior, vei vedea și firicelele de praf ce zboară în aer. Așa este și cu sufletul care primește lumina Evangheliei: vede și păcatele lui cele mai mici”.
2. Bătrânul Porfirie se adresa astfel unuia dintre vizitatori: “Citește mult, ca Dumnezeu să-ți limpezească mintea. Eu, știi, citesc mult, și pentru ca alții să nu mă deranjeze, mă urc într-un copac cu o scară pe care mi-am făcut-o. Apoi, trag scara sus pentru ca alții să nu mă vadă și să nu mă deranjeze. Și acolo, citesc ore întregi”.
3. Același bătrân adesea întrebuița următoarea imagine: “Te găsești într-o cameră întunecată și dai din mâini pentru a împrăștia întunericul care, bineînțeles, nu dispăre. Dacă deschizi fereastra și lumina intră înăuntru, întunericul dispăre. Așa și cu lectura. Sfânta Scriptură, Viețile Sfinților și scrierile Părinților sunt lumina care împrăștie întunericul din suflet”.
4. Câștigul duhovnicesc nu rezultă din simpla lecturare a Evangheliei. Bătrânul Eusebiu zicea referitor la acest subiect: “Omul cunoaște bine aparența lucrurilor și, dacă harul Duhului Sfânt nu-l cercetează, n-are nici un folos. El se aseamănă unei case: câtă vreme este închisă rămâne inutilă. Este nevoie de o cheie pentru a deschide. La fel cu inteligența omenească: dacă nu-i deschisă de har, omul n-are nici un folos de ea. Un profesor universitar îmi zicea că citind operele filozofice, le înțelege, dar citind Evanghelia, înțelege cuvintele dar nu și sensul lor adânc”.
5. Bătrânul Ioil, care scria și citea mult, insista asupra faptului că lectura trebuie însoțită de asceză: “Dacă tu îi citești pe Părinți, tu vei vedea că ei au asupra multor aspecte puncte de vedere particulare și uneori diferite. Unul interpretează, de exemplu, un citat din Scriptură într-un fel, altul într-alt fel. Dar dacă există un punct asupra căruia toți Părinții să fie de acord, aceasta este asceza: în această privință există un acord general. Toți scot în evidență postul, privegherea, sărăcia de bunăvoie, mortificarea trupului, și lucrarea în general”. Și el adaugă: “Noi ținem seamă de ce au zis sau scris Părinții și nu de felul în care au trăit. În loc de a le studia opera am face mai bine de a le imita viața. Sfinții Părinți se rugau mult, privegheau mult, posteau mult, iubeau sărăcia și simplitatea, urau duhul lumii, combăteau greșelile, respingeau comoditățile vieții, fugeau de demnități, de glorie, de onoruri și iubeau mucenicia. Face, noi acest lucru? Noi avem în mâini cărțile Părinților, dar viața noastră este o negație a vieții lor. Scrierile Părinților sunt viață și nu literatură!”

6. Bătrânul Amfilohie îndemna: “Lăsați sufletul vostru să primească cu simplitate tezaurul pe care ni-l oferă scrierile Părinților neptici¹² ai Bisericii noastre și siliți-vă să-l păstrați cu umilință. Dacă lectura va fi însoțită de frica de Dumnezeu, veți simți harul divin”.
7. Toți Bătrânii aveau o dragoste aparte pentru Sfântul Isaac Sirul. Bătrânul Ieronim îi îndemna pe fiii săi duhovnicești să citească Cuvintele ascetice: “Citiți zilnic o pagină din Sfântul Isaac Sirul. El este o oglindă pentru suflet: veți vedea unde vă găsiți. Sfântul Isaac este un termometru. Eu îl iubesc mult. Îl socot ca Bătrânul meu.” Îi plăcea să-l citească în întregime, chiar când i-a slăbit vederea, căci “cel care citește este ca un secerător, în timp ce cel ce ascultă este asemenea cu cel ce adună doar spicele căzute pe pământ”.
8. Referitor la lectură, Bătrânul Porfirie explica: “O carte rea îți face rău, iar o carte bună îți face bine. Chiar dacă încă nu ești pregătit s-o pui în practică, dar dorințele lăuntrice, dorința binelui va dospî încet și în timp, fără stridență și constrângere, și în sfârșit tu vei pune în practică”. Iar referitor la punctul slab al multora care uită ce au citit, zicea: “Să știți că totul este depozitat în mintea noastră și când Hristos va crede că-i de folos ne va descoperi”. El le cerea oamenilor să citească Evanghelia “care conține o comoară și rezolvă toate problemele. Ea este filozofia veritabilă, filozofia descoperită: Adevărul lui Dumnezeu așa cum a fost formulat dintru început. Nu există alte adevăruri, sau noutăți, chiar dacă lumea a progresat cu știința și chiar dacă oamenii au atins astrele”.
9. În vremea noastră când circulă tot felul de scrieri, trebuie să fii atent la alegerea cărților. Bătrânul Ioil sublinia: “Noi trebuie să alegem bine cărțile pe care le citim, căci timpul este prețios și nu trebuie irosit citind cărți plate și superficiale. O carte care nu merită să fie citită de două sau trei ori, nu trebuie citită nici o singură dată!”

IX. Ispitele

1. Bătrânul Daniel din Katounakia Sfântului Munte zicea: “Diavolul nu se bucură nicicând mai mult decât atunci când stă de vorbă cu omul care-și cultivă propria sa mândrie, fie acesta teolog, erudit sau mare ascet. Dimpotrivă, se teme de omul smerit și ascultător”.
2. Diavolul este peste tot. Bătrânul Iosif atrăgea atenția luptătorilor asupra următorului lucru: “Ascuns și întrarmat până-n dinți, vrăjmașul se află în suflet, în trup și-n împrejurimi. Nu lasă să treacă nici un prilej pentru a încerca să-l subjuge pe om și să-l ispitească în credința lui. În funcție de circumstanțe,

¹² Părinți care practicau trezvia duhovnicească, privegherea (din grecescul νήφικ)

diavolul atacă și se opune hotărârilor noastre. Ținta lui principală, în același timp, este să-l lovească pe om în credința sa și să-l facă să treacă la trădare și renegare. Dacă a reușit, el taie zelul și râvna. Cu credință se face totul, dar cu credință pusă în lucrare. Dacă credința este clătinată, totul se clatină și linia frontului slăbește”.

3. Bătrânul Epifanie spunea despre vicleniile diavolului: “Cât de viclean este diavolul! El le șoptește tinerilor creștini care au încheiat o căsătorie reușită: cât de bine v-ar fi într-o mănăstire, preocupându-vă cu cele duhovnicești, departe de grijile familiei care vă împrăștie și vă apasă! Iar celor ce au intrat în mănăstire, pentru că doreau fecioria întru Hristos, le șoptește: cât de bine v-ar fi dacă ați fi căsătoriți, dacă casa voastră ar fi o mică biserică, dacă ați trăi fericirea vieții de familie, departe de nevoințele ascetice și de singurătatea care vă copleșește. Dar dacă bărbatul căsătorit s-ar călugări și cel călugărit s-ar însura, le-ar spune tocmai invers. Toate acestea pentru a-i aduce la disperare și a-i scoate de pe calea mântuirii. Căci calea mântuirii este căsătoria binecuvântată sau fecioria în Hristos”.
4. Referitor la atacurile diavolului, Bătrânul Eusebiu zicea: “Satan ne poate foarte ușor face să cădem la dreapta sau la stânga. Căderile de-a dreapta, care se prezintă sub aparența zelului pentru Dumnezeu, sub aparența virtuții și a datoriilor perfect împlinite, sunt mult mai periculoase decât căderile de-a stânga, care se văd limpede că sunt păcate. Noi trebuie să ne păstrăm întotdeauna pacea sufletului.” Altă dată, el își sfătuia așa fiii săi duhovnicești: “Dacă tu vezi că felul altora de a gândi diferă de al tău, nu te mira! Noi știm acest lucru din cuvintele Domnului, și anume că cel rău acționează puternic asupra minții oamenilor și le întunecă pentru a nu putea discerne care le este interesul și pentru a nu asculta glasul Domnului”.
5. Bătrânul Porfirie sfătuia să ne opunem ispitelor în felul următor: “Mergeți pe drumul vostru. Diavolul va veni să vă ispitească cu gânduri și vă va trage de mânecă pentru a vă dezorienta. Nu vă întoarceți, nu vă angajați în discuții și-n controverse cu el! Se va lăsa păgubaș și vă va părăsi”.
6. Bătrânul Iosif zicea că întâistătorii puterilor întunericului “nu pot fi înfrânți cu prăjituri și ciocolată, ci cu râuri de lacrimi, prin durerea sufletului, durere de moarte, printr-o smerenie desăvârșită și o răbdare nesfârșită, prin *Rugăciunea lui Iisus* spusă cu durere”.
7. Pe lângă alte încercări, diavolul încearcă cu duhul întristării sufletul creștinului care duce o viață duhovnicească. Bătrânul Daniel zicea referitor la acest subiect: “Tristețea cucerește sufletul nu prin forță și înlănțuire – cum face de obicei diavolul – ci printr-o pânză imaginată fină care acoperă sufletul în așa fel că toate puterile lui devin reci și insensibile. Tristețea îi ia sufletului zelul și credința, îi ia minții capacitatea de a avea gânduri salvatoare”.

8. E nevoie de atenție pentru a înfrunța ispitele. Bătrânul Amfilohie spunea referitor la acest subiect: “Dacă cineva aruncă cu piatra într-un câine acesta, în loc de a se arunca asupra celui ce a dat cu piatra, se aruncă asupra pietrei pentru a o mișca. Noi facem al fel. Ispititorul trimite o persoană pentru a ne ispiți fie printr-un cuvânt, fie printr-o atitudine și, în loc de a ne arunca asupra celui ce a aruncat piatra, adică asupra ispititorului, noi mușcăm piatra, adică pe fratele nostru pe care l-a folosit vrăjmașul!”
9. Același Bătrân insistă: “În ceasul ispitei, noi trebuie să dăm dovadă de răbdare și să ne rugăm. Ispititorul este mare expert: are munți întregi de mijloace! Ispititorul neliniștește, creează stări de apăsare și de lupte exterioare. El cunoaște nenumărate viclenii. El face pe om să se îndoiască. De aceea noi naufragiem adesea. Când trecem prin încercări, harul lui Dumnezeu coboară asupra noastră. Încercați de ispite, constatăm cât de slabi suntem și, smerindu-ne atragem harul lui Dumnezeu. Vânturile ispitelor, în această situație, nu vor afecta, și nu ne vor putea face nimic”.

X. Experiențe duhovnicești

1. Cel care-L dorește pe Hristos se dedică rugăciunii neîncetate, care, cum zicea Bătrânul Ieronim “îl reînnoiește pe om, îl îmbucură și-l face în întregime duh. Nu mai simte că are măruntaie, carne și oase. El este duh. Și când dorința lui se înflăcărează și mai mult, nu mai poate vorbi: Îl simte pe Dumnezeu în el și plânge”.
2. Să notăm încă două experiențe duhovnicești ale Bătrânului Ieronim: “Viața duhovnicească cere o mare atenție. Ea este bună și dulce, dar pretinde luptă. Petru a se mântui, omul trebuie să se spele în sângele și lacrimile sale. Sfinții Mucenici s-au spălat în sângele lor; noi să vărsăm măcar câteva lacrimi”. “Nu cunosc nici o biserică, care să nu fie frumoasă. Simt același lucru peste tot: intrând într-un mic paraclis, unde există doar o icoană, îmi este de ajuns. Dumnezeu este prezent peste tot. Să nu gândim că El se află doar în bisericile mari și impresionante!”
3. Bătrânul Filotei zicea: “Citind în tinerețea mea *Viețile Sfinților*, simțeam ca o rază de lumină dumnezeiască pătrunzându-mi în inimă, umplând-o de dulceață, de bucurie și de fericire, și înflăcărând-o de dorință și de dragoste pentru Dumnezeu și pentru cer. Nu mâncam, nu mă plimbam, nu vorbeam cu nimeni, căci mintea mea nu se gândea decât la cer și inima era lipită de Dumnezeu”.
4. Bătrânul Amfilohie zicea: “Viața duhovnicească oferă mari bucurii. Primești aripi, scapi de lume, nu mai ții seamă de nimic. Devii ca un copil și Dumnezeu locuiește în inima ta”.

5. Referitor la singurătate, pe care omul de azi așa de mult o evită, Bătrânul din Patmos zicea: “Singurătatea este o convorbire cu Dumnezeu și cu Îngerii, care se apropie de noi cu dragoste și gingășie. Nu voi schimba niciodată stâncile aride și sumbre ale Patmosului cu grădinile înflorite ale Athenei. În oraș oamenii n-au simțământul sacrului. Ei privesc florile, casele frumoase, fără ca inima să-I mulțumească lui Dumnezeu, care ne-a coplesit cu atâtea frumuseți. Într-un loc pustiu, dimpotrivă, peisajul urât și păsările care cântă rău te fac să-L simți pe Dumnezeu foarte aproape. Fericit ce se află aproape de Dumnezeu, chiar dacă trăiește pe o stâncă!”

6. Bătrânul Porfirie zicea: “Când Duhul Sfânt ne cercetează, noi Îl înțelegem, n-avem nici o îndoială. Lucrul acesta nu-i ca una din emoțiile noastre obișnuite. Ci este un ceva care vine de sus transformându-ne și făcând din noi oameni noi. Când Hristos vine să locuiască în noi, vom vedea numai binele, vom simți dragoste pentru lumea întreagă. Răul, păcatul și ura vor dispărea singure, nu vor mai avea loc în noi”.

7. Fericirea Raiului poate fi experimentată din această viață dacă se reunesc condițiile necesare. Bătrânul Gavriil, călugăr din Muntele Athos, zicea: “Simplitatea deplină împreună cu frica de Dumnezeu îl conduc pe om la starea fericită în care trăiau Adam și Eva în Rai, înainte de cădere”.

8. Bătrânul Amfilohie îi sfătuia pe fiii săi duhovnicești să-i privească astfel pe ceilalți: “Oricare ar fi slăbiciunile lor, considerați-i pe ceilalți superiori vouă. Nu vă comportați cu acrivie, ci întotdeauna să gândiți că orice om are aceeași vocație ca și voi. Prin harul lui Dumnezeu, eu i-am considerat întotdeauna pe ceilalți superiori mie, ca pe niște sfinți”.

9. Ceea ce le descoperea Bătrânul Epifanie călugărilor lui, vrând să-i întărească în lupta pentru renunțarea la voia proprie, are un interes aparte: “Ah, părinții mei, dacă ați ști cum mi-am zdrobit eu voia proprie! Eu am iubit două lucruri în viața mea: cititul și scrisul. Dar eu m-am lipsit și mă lipsesc de cele două, cu scopul de a fi ca cel ce a pierdut cea mai mare bucurie pe care a avut-o în lume! Când citesc Sfânta Scriptură și scrierile Părinților, mă ridic de la pământ la cer. În ce privește scrisul, iertați-mă pentru mărturisirea ce v-o fac, sunt ca un om beat. Îi văd pe mulți care vor să scrie un text: șterg, scriu, șterg din nou, scriu din nou... Eu, n-am timp să-mi notez gândurile, văd că ele mă năpădesc ca fulgii de zăpadă! Simt că stiloul meu are aripi. Dar, cu toată capacitatea mea de a scrie și cu dorul de a citi, m-am lipsit și de una și de alta și am rămas să răspund la telefon, care sună fără oprire, pentru a da soluții la o problemă sau alta, sau spovedesc ore întregi, și nu numai intelectuali, ci și oameni simpli și puțin instruiți. Nu doresc să diminuez importanța tainei spovedaniei în comparație cu scrisul. Voia lui Dumnezeu, în același timp, este ca eu să spovedesc, nu ca să citesc și să scriu, lucru ce mă atrage atât de mult!”

XI. Păcatul – Pocăința – Spovedania

1. Bătrânul Ioil din Kalamata sublinia urmările funeste ale păcatului: “Păcatul întunecă duhul. Omul senzual, invidios, lacom, mândru are mintea atât de întunecată încât poate cunoaște toată înțelepciunea și limbile pământului, ajungând la adânci bătrânețe și dobândind o mare experiență, fără a vedea însă, datorită senzualității, lăcomiei și altor patimi, nici pe părinți, nici pe prieteni, nici pe om, nici pe Dumnezeu, nici trupurile, nici sufletele. Păcatul distruge cel mai mare bun pe care-l avem: voința noastră. Păcatul îi întunecă într-atât voința încât păcătosul chiar dacă are uneori licăriri de cumpătare și-și vede propria sa neșansă, nu mai este în măsură de a se abține”.
2. Bătrânul Gavriil spunea că păcatul duce la necredință. Sublinia în special: “Tot omul înclină spre rău și spre păcat. Dacă persistă în păcat sau sporește în rău, se străduiește să-și înăbușe conștiința. Pentru a ajunge aici, începe prin a se îndoi de poruncile lui Dumnezeu și a pune în discuție justețea lor, pentru a sfârși în final în necredință și îndepărtare de Biserică și de Taine, și mai ales de Taina Spovedaniei”.
3. Bătrânul Ioil zicea: “Nu există păcat mic sau mare. Mic sau mare, păcatul rămâne mereu păcat. Multele noastre păcate mici sunt mai rele decât un păcat mare, pentru că trec neobservate și nu ne îngrijim să ne îndreptăm. Păcatul mare *«înaintea mea este pururea»* (Psalmul 50, 4). Este ca și cu iedera din jurul copacului, i se pare normal să fie așa și protestează când am tăia-o chiar dacă noi nu vrem altceva, atunci când înlăturăm micile ierburi parazite ce cresc pe trunchi, decât ca să nu se usuce copacul!”
4. Sufletul se curățește de mizeria păcatului prin pocăință. Antim, Bătrânul din Chios, le aducea aminte de acest adevăr călugărițelor sale folosindu-se de exemplul următor: “Ce fac cei ce au fața și mâinile murdare? Deschid un robinet și lasă să curgă apă din belșug pentru a se spăla. Să le luăm exemplul: să deschidem, nu unul, ci două robinete: ochii noștri! Și să lăsăm lacrimile de pocăință să curgă din belșug: ele vor spăla toată otrava acestei lumi pline de mândrie, care a mânjit și pângărit bietul nostru suflet. Numai lacrimile pocăinței pot curăți sufletul”.
5. Bătrânul Filotei zicea: “Semnul pocăinței adevărate este o profundă cunoștință a păcătoșeniei, frângerea și străpungerea inimii, suspinele, rugăciunea, postul, privegherea și lacrimile. Aceasta este pocăința autentică și adevărată. Această pocăință este de folos, căci ea aduce iertarea păcatelor și împăcarea cu Dumnezeu”.
6. Când omul primește Lumina lui Hristos, este condus la pocăință. Bătrânul Porfirie sublinia: “Tot omul este «zăpăcit» profund de păcatul care este în interiorul sufletului său. Trebuie să lase o crăpătură, pentru ca Lumina și

Dragostea lui Hristos să poată intra. Așa va începe «dezăpăcirea». Întotdeauna inițiativa îi aparține lui Hristos. Omul trebuie să-L primească și, prin efortul său treaz, va putea simți apoi minunile pe care Dumnezeu i le descoperă”. O altă dată, el explica: “Tu nu te poți pocăi cu adevărat și nu poți găsi verticalitatea dragostei lui Dumnezeu: Dumnezeu și tu, Hristos și tu. Dragostea lui Hristos se dăruie și se dă morții întotdeauna pentru alții”.

7. Bătrânul Iacob cerea creștinilor să se apropie fără reținere de taina mărturisirii: “Nu ezitați!” Nu vă temeți! Orice ați fi făcut, chiar cel mai mare păcat, duhovnicul, cu epitrahilul său, are, prin demnitatea primită de la Hristos și de la Apostoli, puterea de a vă ierta”.
8. Bătrânul Amfilohie i-a zis unui păcătos ce s-a spovedit: “Uită păcatele tale, fratele meu, că Hristos le-a șters din Cartea Vieții”.
9. Antim, sfântul din insula Chios, dădea acest sfat călugăriților sale: “Să alergăm la spovedanie, nu cu justificări, vrând să-l convingem pe duhovnic că nu suntem vinovați și că altul ne-a determinat să păcătuim. Ci să alergăm la aceasta cu pocăință, cu frângerea inimii și cu smerenie. Să alergăm la spovedanie de câte ori cădem!”
10. Aceste cuvinte ale Bătrânului Porfirie merită să fie citate: “Spovedania este pentru om un mijloc de a ajunge la Dumnezeu. Este o ofrandă a dragostei lui Dumnezeu pentru om, și nimeni și nimic nu-l poate priva de această dragoste. Melancolicul se învârte în jurul eului său și nu se ocupă decât de el însuși. Dar păcătosul care se pocăiește și se spovedește iese din sine. Credința noastră are acest privilegiu imens: existența duhovnicului, a părintelui duhovnicesc. Dacă tu ți-ai spovedit păcatele duhovnicului tău și ai primit dezlegarea, nu te mai întoarce înapoi! Să facem din când în când o spovedanie generală, căci diversele incidente și răni sufletești provoacă în noi boli trupești. Și să ne spovedim nu numai păcatele, ci și gândurile, gândurile de teamă, de tristețe, de bucurie sau de supărare, prilejuite de diverse evenimente, ca cutremurele de pământ, moartea celor dragi, căsătoriile, îndoielile, etc.”
11. Bătrânul Iacob sfătuia: “Credinciosul nu trebuie să-și descopere altora nici spovedania, nici viața, nici practicile sale duhovnicești. Căci toate acestea se fac în secret și la sfatul părintelui duhovnicesc”.

XII. Sfânta Împărtășanie

1. Bătrânul Amfilohie zicea: “Când omul se împărtășește, primește forță, este iluminat, contemplă orizonturi largi, simte bucurie, funcție de dispoziția sa interioară și de înflăcărarea sa. Unul simte bucurie și odihnă, altul simte pace, celălalt dorința de a se consacra lui Hristos și o milă inefabilă pentru toți.

Personal, atunci când mă aflu foarte obosit, după Sfânta Împărtășanie, mă simt ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat!”

2. Această experiență duhovnicească a Bătrânului Iacob are un interes aparte: “Când mi-am început viața preoțească în mănăstire, în afară de ceasuri, era rânduită slujirea zilnică a Sfintei Liturghii. Începeam slujba noaptea și terminam Liturghia înainte de a se face ziuă. Împărtășindu-mă în fiecare zi cu Sfintele Taine, simțeam o așa mare putere în mine încât eram ca un leu. Sufletul meu ardea de o asemenea flacără dumnezeiască încât, toată ziua, nu-mi era nici foame, nici sete și nu simțeam nici căldura, nici frigul. Neobosit, lucram de dimineața până seara. Chiar și vara, când după masă părinții se odihneau în chiliile lor, căutând un pic de răcoare, eu transportam pământ fertil și îngrășământ în grădinile pe care le cultivam în afara mănăstirii”.
3. Același Bătrân ne descoperea acest fapt impresionat: “Când dădeam Sfânta Împărtășanie credincioșilor, nu le vedeam niciodată fața; în același timp gândul îmi spunea uneori să privesc fața celor ce se apropiau de Sfânta Cuminecătură. Vedeam atunci lucrul următor: unul avea cap de câine, altul semăna cu o maimuță, alții aveau înfățișarea înspăimântătoare a deferitelor animale. Dumnezeuul meu, ziceam eu, aceștia sunt oameni. Cum se face că au chip de animale? Numeroși alții înaintau pentru a se împărtăși cu un chip luminat și voios, care strălucea ca soarele după ce se împărtășeau”. Altă dată, Bătrânul ne-a destăinuit aceasta: “Într-o zi am văzut un cheag de sânge pe disc, l-am arătat unui frate, și a dispărut puțin după aceea”.
4. Creștinii încă n-au înțeles că Sfânta Împărtășanie este una dintre Tainele obligatorii ale Bisericii. Cei mai mulți nu se împărtășesc cum ar trebui. Bătrânul Filotei zicea referitor la acest subiect: “Din necredință și lipsă de evlavie, uni nu se împărtășesc deloc. Alții, din ignoranță, lipsă de credință și neglijență, prin lipsa de dragoste adevărată și curată față de Dumnezeu, se împărtășesc o dată sau de două ori pe an. Și atunci din obișnuință, fără frică de Dumnezeu, fără credință și fără dragoste. Este o situație tristă și vrednică de plâns când preotul, deschizând ușile împărătești, îi pofteste pe credincioși să se împărtășească și nimeni nu se apropie!”
5. Bătrânul Ieronim sublinia: “Cel ce se împărtășește trebuie să simtă înainte frică de Dumnezeu, evlavie și căință. Iar, după împărtășire, trebuie să simtă pace, bucurie și dorința de a nu vorbi cu nimeni”.

XIII. Credința – Smerenia – Milostenia

1. Bătrânul Iosif sublinia că virtuțile se dobândesc prin strădania omului și cu ajutorul harului lui Dumnezeu. El folosea acest exemplu: “Țăranul ară pământul, îl grapă, seamănă și așteaptă mila lui Dumnezeu. Și, dacă Dumnezeu nu trimite ploaie și vânturi bune la momentul potrivit, pierde rodul muncii sale.

Același lucru și cu noi: dacă Dumnezeu nu trimite apele curățitoare ale harului Său, noi vom rămânea fără roade și lucrările noastre vor deveni hrană pentru draci. Căci patimile le vor sufoca și nu vom culege nimic. Să nu uităm că virtuțile cultivate rău devin patimi”.

2. Filotei, Bătrânul din Paros, zicea: “Adevărata fericire nu constă din demnități nici din odihna trupului. Adevărata fericire este virtutea. Cei ce luptă pentru a dobândi virtuțile și pun în practică poruncile lui Dumnezeu sunt cu adevărat fericiți”.
3. Ce este credința? Bătrânul Ioil zicea că ea “este o experiență sigură, căci Dumnezeu nu este doar o ființă, ci El este Ființa. Dumnezeu este existența mai sigură ca unitatea în matematică! Noi nu trebuie să visăm sau să vorbim în aer, noi trebuie să gândim și să uzăm de rațiunea noastră! Să zburăm, dar în același timp, să avem și picioarele pe pământ! Căci dacă noi zburăm fără a ne păzi picioarele pe pământ, vântul ne va purta, pe noi și rațiunile noastre!”
4. Credința, abolește rațiunea care ne face să ne îndoim de toate și, ne dăruiește cunoștința duhovnicească. Rațiunea, după Bătrânul Iosif, nu este opusă credinței, dar cu aripile sale scrutează și fură profunzimile tainelor. Acest mare isihast îi scria unuia din fiii duhovnicești: “Cercetează dacă tu ai în tine credință sau te domină rațiunea. Dacă tu te vei lăsa cu totul în voia lui Dumnezeu, iată, că ai înțeles ce este credința și, cu siguranță, Dumnezeu va veni în ajutorul tău. Atunci, chiar dacă ești încercat de mii de ori și satana te ispitește pentru a-ți slăbi credința, preferă mai bine de mii de ori moartea și nu asculta rațiunea! Ușa tainelor se va deschide pentru tine și te vei minuna constatând că înainte erai legat cu lanțurile rațiunii și că acum zbori cu aripi dumnezeiești pe deasupra pământului și că respiri un alt aer, un aer de libertate, de care alții sunt lipsiți. Și invers, dacă tu constăți că rațiunea te domină și că la cel mai mic necaz te tulburi și cazi în deznădejde, să știi, că încă n-ai credința și nădejdea în Dumnezeu”.
5. Pentru a-și întări duhovnicește călugărițele sale și a le stimula zelul pentru dobândirea umilinței, Bătrânul Antim zicea: “Pentru că n-avem dragostea de Dumnezeu pentru a împlini virtuțile, să avem cel puțin smerenie! Puținul pe care îl vom împlini va fi astfel socotit egal cu marile lucrări și lupte ascetice a vechilor călugări. Unii dintre ei n-au șovăit să-și verse sângele, alții au fost aruncați în mare, alții au practicat ani îndelungați o nevoiță aspră în pustie, alții au fost tăiați în bucăți de către călăi. În ce ne privește, să înlocuim toate aceste chinuri prin smerenie! Doresc să vă dau câteva sfaturi în acest sens. Vine o persoană și-ți spune câteva lucruri. Cuvintele ei îți pătrund ca o sabie în măruntaie. Nu răspunde, ci proșterne-te la pământ pentru a părăsi lupta! Un altul te insultă, îți spune cuvinte care-ți ard sufletul, atingând zelul tău, străpungându-ți inima. Păstrează-ți liniștea și proșterne-ți fața la pământ, ca sabia aceasta să treacă pe deasupra ta. Pentru umilința ta, Dumnezeu te va

răsplăti așa cum l-a răsplătit pe cel ce a purtat marile lupte ale nevoinței ascetice sau a suferit martiriul”.

6. La întrebarea: “De ce nu acceptă să fie episcop?”, Bătrânul Eusebiu răspundea: “A fi episcop nu-i greu și, dacă aș fi dorit, aș fi putut deveni! Dar a deveni om a lui Dumnezeu, este dificil!”
7. Bătrânul Filotei zicea: “Credința îl duce pe om la frică. Ce frică? Frica de păcat! Omul se teme să nu-L supere pe Dumnezeu. Cel ce se teme se smerește. Și smeritul are pe Duhul Sfânt în el”.
8. Bătrânul Amfilohie spunea, referitor la omul mândru: “Omul mândru nu atrage pe nimeni. Și dacă atrage pe cineva, acela se va îndepărta repede! Legătura duhovnicească este indisolubilă numai când există suflet de copil, nevinovăție și sfințenie”.
9. Extras din testamentul duhovnicesc al Bătrânului Porfirie: “Îi implor pe toți ce m-au cunoscut să se roage pentru mine căci și eu smeritul m-am rugat pentru voi. Dar, acum când eu plec la cer, am sentimentul că Dumnezeu îmi va zice: «ce vrei să faci aici?» Și eu n-am decât un lucru să-I răspund: «Doamne, eu nu sunt vrednic să fiu aici, dar dragostea Ta să facă ce vrea cu mine!» Așa că eu nu știu ce voi deveni. Doresc, însă, ca dragostea lui Dumnezeu să lucreze”.
10. Următoarele cuvinte ale Bătrânului Porfirie asupra umilinței merită să fie citate: “Ascultarea duce la smerenie, smerenia la discernământ, discernământul la intuiție și intuiția la clarviziune. Să fim smeriți, dar să nu discutăm asupra smereniei. Discuțiile asupra smereniei sunt o capcană a diavolului, și duc la deznădejde și la inerție duhovnicească, pe când adevărata smerenie duce la nădejde și la împlinirea pruncilor lui Hristos. Pentru ca un om să se schimbe, trebuie ca harul lui Dumnezeu să vină asupra lui și pentru ca harul să vină, trebuie să te smerești. Creștinii trebuie să evite religiozitatea bolnăvicioasă, atât aerul de superioritate pentru virtuțile lor cât și complexul de inferioritate din cauza păcatelor lor. Una este complexul de inferioritate și alta smerenia. Una este melancolia și alta pocăința!”
11. Bătrânul Ioil zicea adesea despre sine: “Eu mă asemăn cu un arici. Când îl observi, calci pe un spin și sângerezi”. Alteori, argumentând viața călugărească, explica: “Fără umilință, omul nu poate vedea fața lui Dumnezeu. Pentru trup, smerenia stă în ajunare, priveghere, în a duce o viață aspră și austeră, în a practica în general, asceza. Smerenia, pentru suflet, constă în a trăi retras. Asceza și viața retrasă, iată două mijloace care păstrează atât trupul cât și sufletul în smerenie. Acestea două îl fac pe călugăr: el își smerește trupul prin asceză și sufletul prin viață retrasă”.

12. Același Bătrân face deosebire între demnitatea omului și demnitățile din lume: “În lume sunt oameni care posedă anume demnități și alții care nu posedă. Primii, orice s-ar întâmpla și oriunde ar fi, sunt respectați și iubiți. Dacă vor sau nu, demnitatea respectivă în mod natural îi plasează în prim plan, în avanscenă. Pe de altă parte, cei ce n-au demnități, curg ca o contragreutate în apele societății și se cufundă. Neavând demnități, care să-i situeze în prim plan, le caută cu îndârjire. Demnitățile lumii sunt pentru ei ca un dop de plută: cu cât este mai mare, cu atât mai mult speră să readucă contragreutatea la suprafață, care prin ea însăși nu poate decât să rămână la fund! Acesta este motivul pentru care mulți se zbat pentru dobândirea demnității lumești. Una este demnitatea și altceva demnitățile lumești!”
13. Bătrânii aveau o părere proastă despre ei înșiși. Bătrânul Ieronim zicea în felul său caracteristic: “Aș vrea să fiu un vierme al pământului pe care toți îl strivesc. Aș vrea ca nimeni să nu-mi dea atenție și ca nimeni să nu mă iubească. Eu vreau să-L iubesc doar pe Dumnezeu, eu vreau să-L văd doar pe Dumnezeu!”
14. Bătrânul Epifanie repeta adresa: “Am făcut un acord cu Dumnezeu. Eu să-mi golesc buzunarele și El să mi le umple. Dumnezeu n-a trădat niciodată acordul, dar eu da! Și Dumnezeu nu S-a plâns!”
15. Bătrânul Iacob proceda la fel și zicea: “Sume considerabile de bani au trecut prin mâinile mele, dar toate au destinația lor: suferinzii, săracii, cei ce au nevoie. În fiecare lună eu dau cele necesare, hrană și bani, la familiile care au nevoie. Îi dau un ban lui Dumnezeu și El îmi restituie zece!”
16. Bătrânul Gheorghe vorbea adesea de milostenie: “Dacă te rogi fără a face milostenie, rugăciunea ta este o lucrare moartă. Mâna ta să fie mereu deschisă pentru a da! Faceți milostenie cu văduvele și orfanii. Milostenia și rugăciunea au aceeași valoare”.
17. Când se preocupă să facă milostenie, o seamă de creștini aleg persoanele. Bătrânul Ieronim dă sfatul tocmai invers: “Când faci milostenie, nu căuta dacă persoana respectivă este vrednică sau nu. Dă ce poți, fără a face deosebire între oameni! Milostenia spală sumedenie de păcate”. Și adăuga: “Dacă-ți oferă cineva ceva primește, ca să nu oprești harul lui Dumnezeu să se coboare peste cele ce dă, iar tu, în felul acesta vei arăta că ești smerit. Dacă n-ai deja ceea ce ai primit, păstrează. Dacă ai deja, dă-le celui ce n-are”.

XIV. Preotul și misiunea sa

1. Bătrânul Ioil susținea că cel ce s-a consacrat lui Dumnezeu are în el foc sfânt, foc aprins de Însuși Dumnezeu: “Dorința de a te consacra lui Dumnezeu presupune atât jertfe din partea omului cât și un foc atât de puternic încât să ardă toate dorințele trupești iar aspirațiile pământești să nu se aprindă în el.

Această dorință nu poate fi întreținută și atinsă. Eu însumi nu pot aprinde acest foc. Nimeni n-are puterea de a aprinde focul care-l face pe un tânăr de 20-25 ani, adică un bărbat în toată puterea tinereții, capabil de a înfrânge toată dorința trupească și de a căuta nevoița și renunțarea. Singur Dumnezeu poate aprinde un asemenea foc.”

2. Următoarea experiență liturgică a Bătrânului Iacob nu-i lipsită de interes: “Oamenii sunt orbi și nu văd ce se petrece în timpul Sfintei Liturghii. Odată, când slujeam, ceea ce am văzut m-a împiedicat să ies din altar la vohodul mare: am simțit deodată că cineva mă prinde de umăr și mă duce la proscomidiar. Crezând că este cântărețul, m-am întors și am văzut o aripă imensă pe care Arhanghelul a petrecut-o în jurul gâtului meu, și el mă conducea pentru a face vohodul mare. Asemenea lucruri se petrec în altar la Sfânta Liturghie! Uneori, nu puteam suporta ce vedeam și mă așezam pe un scaun. Unii conslujitori credeau atunci că nu mă simt bine: ei nu știau ce vedeam și auzeam eu!”
3. Același Bătrân zicea: “Când preotul scoate miridele și-i pomenește pe credincioși la proscomidie,¹³ îngerul Domnului coboară din cer, preia aceste pomeniri și le depune în fața tronului lui Dumnezeu ca rugăciune pentru cei ce au fost pomeniți.”
4. Există un motiv pentru care cuvintele predicatorilor rămân în general fără rezultat. Referitor la acest subiect, Bătrânul Amfilohie sublinia: “În zilele noastre, cuvintele predicatorilor sunt ca esența de terebentină aruncată pe foc. Poporul sărac și neștiutor n-ascultă. El vrea să vadă fapte și o viață plină de milă creștină. El vrea să fie compătimit frățeste. Numai prin dragoste, prin fapte de milostenie, îi vom strânge pe frații noștri în jurul lui Hristos.”
5. Un episcop se plângea că predica sa înflăcărată nu dădea roade. Bătrânul Ieronim i-a zis: “Nu-i suficient ca vânătorul să fie un excepțional trăgător la țintă. El mai trebuie să-și încarce arma nu numai cu praf de pușcă, ci și cu plumb! Învață întâi prin exemplul tău, și tu vei vedea apoi că predica ta dă roade!” Altă dată, el sublinia: “Când predicatorul n-a făcut experiența celor propovăduite, n-a fost format, cum îi va putea forma pe alții? Mai bine înveți prin fapte decât prin cuvinte!”
6. Bătrânul Epifanie zicea: “Preoția este un mare dar făcut oamenilor de Dumnezeu.”
7. Unui arhimandrit, care era nefericit pentru că n-a devenit episcop, același Bătrân i-a zis: “Lucrul acesta mi se pare o hulă. Dacă mâinile tale murdare pot lua pâinea și vinul și, prin invocarea Duhului Sfânt, le prefac în Trupul și

¹³ La proscomidie (pregătirea darurilor pentru Euharistie), preotul scoate din prescuri părțile pentru Hristos, Maica Domnului, sfinți, ortodocși vii și morți. Părțile pentru Maica Domnului, sfinți, vii și morți sunt puse în potir după împărțire și simbolizează comuniunea sfinților.

Sângele lui Hristos; dacă ai primit puterea să-i faci, prin Botez, pe urmașii lui Adam participanți la Crucea și Învierea Domnului; dacă ți s-a dat puterea de a-ți pune epitrahilul și mâinile pe capul celui mai mare păcătos al pământului și acela să iasă de la spovedanie cu sufletul curat, cum cutezi să te simți nefericit? Pentru că nu porți mitră? Dumnezeu să aibă milă de noi!”

8. Apărând cu zel haina prețească, Bătrânul Epifanie zicea: “Preotul este întruparea absolutului, expresia veșniciei, expresia temeiniciei și neclătinării, crainicul Cerului, chipul nesticăciunii, îndrumătorul înspre eternitate. Înfățișarea lui rămâne aceeași de-a lungul veacurilor, ca aducere aminte și simbol a adevărilor veșnice și neschimbabile pe care le reprezintă!”
9. “Reverenda, zicea Bătrânul Amfilohie, este stindardul Bisericii lui Hristos. De aceea, noi care o purtăm, trebuie să ne sforțăm s-o onorăm printr-o viață sfântă, pentru ca și cei ce n-o poartă s-o onoreze și s-o respecte”.
10. Bătrânul Filotei vorbea cu căldură despre ținuta prețească: “Eu sunt fericit de a purta reverenda și o consider mai prețioasă și mai nobilă decât orice haină, chiar decât purpura regală! Mă simt nevrednic de a purta o haină la fel de simplă, onorabilă și sfântă, ca a milioaneilor de călugări, martiri, mărturisitori și sfinți, care au cinstit-o. Sunt îndurerat gândindu-mă la clericii care n-o mai poartă, își rad barba, și-i deplâng.”
11. Epifanie, Bătrânul din Athena, era un exemplu luminos de preot total dăruit slujirii. Redăm câteva din cuvintele referitoare la clericii: “Cu toate că nu provin dintr-o familie săracă, n-am nimic; nici măcar o palmă de pământ. N-am nici o avere mobilă sau imobilă, decât veșmintele simple și modeste, reverenda și cărțile. Până-n ziua de astăzi, Domnul mi-a ajutat să nu primesc nici daruri, nici salariu, nici recompensă pentru vreo slujbă.” “Să nu uităm, fie că suntem preoți căsătoriți sau celibatari, suntem reprezentanții lui Iisus Cel blând și smerit cu inima. Am fost chemați să sporim în smerenie și nu pentru a ne certa în altar pentru întâietate.” “Clericii, mai ales cei celibatari, trebuie recrutați dintre bărbații maturi, cu o educație excelentă, cu o evlavie profundă, cu o moralitate ireproșabilă, cu un caracter ferm, și care au dobândit o formare deplină, la care se ajunge prin muncă și sudoare, prin rugăciune și meditație, prin post și priveghere, prin sărăcie de bună voie și suferință, și prin o seamă de renunțări. Căci asceza nu este privilegiul și datoria doar a călugărilor, ci a fiecărui credincios, a clericilor și în special a celor celibatari. Biserica Ortodoxă este profund ascetică, și cei ce nu iubesc asceza și sunt prieteni cu comoditatea și cu confortul n-au loc în ea.”
12. Bătrânul Daniel rezuma astfel calitățile duhovnicului: “El trebuie, în primul rând, să aibă o binecuvântată indulgență față de păcătoși și să manifeste o mare dragoste. În al doilea rând, trebuie să fie discret și să prefere mai bine moartea

decât să dezvăluie păcatul penitentului. În al treilea rând, el trebuie să fie călăuzit de virtutea dreptej judecâți.”

13. Un bun duhovnic compătimizește cu penitenții. Bătrânul Iacob își mărturisea astfel propria sa suferință: “Eu compătinesc dimpreună cu penitentul pe care-l spovedesc, eu sufăr împreună cu el. Eu sufăr și plâng pentru el. Îl rog pe Sfântul David,¹⁴ după spovedanie, să uit ce nu-i necesar și să-mi amintesc ceea pentru care trebuie să mă rog. Eu mă rog pentru penitenții mei, mă neliniștesc pentru ei și aștept să revină la spovedanie.”
14. Bătrânul Filotei, duhovnic cu multă experiență, zicea: “Mărturisesc că adesea, după ce am spovedit toată ziua și bune ore din noapte, în marile orașe mai ales, dar și în sate, mă simțeam atât de epuizat încât cădeam ca mort pe pat, crezând că nu mă voi mai ridica, că voi muri sau voi rămâne mai multe zile bolnav, imobil și inactiv. Dar dimineața, când mă trezeam, mă simțeam proaspăt și bine dispus.”
15. Bătrânul Epifanie zicea: “Nu este mai mare bucurie pentru mine decât a rămâne ore întregi pe scaunul de spovedanie pentru a-i împăca pe oameni cu Dumnezeu.”
16. Bătrânul Filotei vorbea astfel despre sarcina de duhovnic: “Față de generația noastră pervertită, duhovnicul trebuie să uzeze de economie,¹⁵ căci dacă el uzează de rigoare, nici un penitent nu poate fi găsit vrednic de a se cumineca, sau foarte puțini. O prudență absolută și un mare discernământ sunt necesare duhovnicului. El trebuie, de asemenea, să se roage cu căldură lui Dumnezeu, Tatăl nostru Cel ceresc, să-l lumineze asupra felului în care să uzeze de economie.”
17. Duhovnicul trebuie să aibă o mare experiență pentru a-i putea întâmpina pe oameni cu sensibilitate pastorală. Bătrânul Porfirie, care a devenit duhovnic la 21 de ani, mărturisea următoarele: “La început n-aveam experiență și dădeam canoane severe, călugărilor și laicilor care veneau să se spovedească mie, și un mare număr dintre ei reveneau să mă vadă după puțin timp, pentru a-mi spune că nu pot împlini canonul ce li l-am dat. Am înțeles că datorită lipsei mele de experiență canoanele ce le dădeam erau prea severe”. Altă dată zicea: “Când sunt în post, îl înțeleg mai bine pe penitent.”
18. Referitor la principiul economiei pe care duhovnicul trebuie să-l aplice, Bătrânul Daniel sfătuia astfel: “Pentru a fi în siguranță, părinte duhovnic, nu fi prea indulgent în aplicarea canoanelor dar nici prea aspru, căci vei îndepărta penitenții de pocăință. Cazurile și păcatele vrednice de economie judecă-le cu

¹⁴ Sfântul David († 1991), întemeietorul mănăstirii

¹⁵ Economia constă în adaptarea sfințelor canoane și a regulilor disciplinare la starea duhovnicească, fizică și psihică a fiecărui penitent.

mare discernământ și funcție de principiul economiei. Dar pentru păcatele care nu sunt vrednice de economie fii riguros, pentru a nu trebui să te justifici în ziua judecării”.

19. Bătrânul Ironim spunea că cea mai deplorabilă boală a preoților este iubirea de arginți: “Vai de preotul care devine lacom, căci va cădea și-n alte numeroase patimi.” Și îi dădea aceste sfaturi practice unui tânăr preot: “Când ieși din casă și mergi pe stradă, oriunde ai merge, să știi următoarele: lumea observă cum merge preotul, cum vorbește și cum se comportă. Mergi normal. Nu balansa brațele. Poartă o rasă lungă, cum se cuvine, cu mâneci largi. Mergi cu atenție, ca un creștin, și nu cu un aer frivol ca oamenii din lume”.
20. Bătrânul Ioil le zicea copiilor săi duhovnicești: “Voi aveți un mare dar de la Dumnezeu: mă găsiți când voiți și eu sunt gata să vă ascult cu gingășie și dragoste. Mă aveți în buzunarul vostru! Numai după ce voi muri veți înțelege ce vă spun acum!”
21. Amfilohie, Bătrânul din Patmos, avea obiceiul de a zice: “Eu mă asemăn cu un arbore bătrân la umbra căruia oile blânde a lui Hristos își găsesc plăcerea de a se adăposti în zilele calde de vară, iar păsările mici să se așeze pe ramurile lui. Toate îl roagă pe bătrânul arbore să trăiască, pentru a profita de bucuria lui. În același timp rădăcinile lui slăbesc puțin câte puțin. O iarnă grea va veni, un vânt puternic îl va dezrădăcina, și va fi bun doar de foc. Pentru moment bătrânul arbore le mulțumește oilor și păsărilor care-i țin companie în singurătatea sa”. Altă dată, își exprima așa dragostea pentru fiii săi duhovnicești: “Fără voi, copiii mei, nu vreau Raiul!”
22. Următoarele cuvinte ale Bătrânului Epifanie merită să fie citate: “Inima mea n-are decât intrări, n-are ieșiri! Cel ce intră în inima mea rămâne acolo. Orice ar face, eu îl iubesc la fel ca atunci când a intrat prima dată în inima mea. Eu mă rog pentru el și-i cer mântuirea”. “Cea mai teribilă suferință pentru mine este de a ști că am rănit o persoană iubită”. “Eu vreau ca cei ce sunt aproape de mine să se simtă în largul lor și nu în apăsare. Nu chem pe nimeni, nu rețin pe nimeni, nu izgonesc pe nimeni. Cine vrea, să vină! Cine vrea, să rămână! Cine vrea, să plece! Nu socot pe nimeni ucenic sau slujitor”: “Am renunțat la toate posibilitățile înainte de a le avea: am renunțat la calitatea de profesor universitar, la locul de secretar al Arhiepiscopului sau al Sfântului Sinod, la demnitatea de superior al unei frății apostolice, la postul de paroh al unei mari biserici, la slujirea de episcop. Am un singur patrafir pentru a spovedi sufletele, și nimic altceva!”
23. Bătrânul Iosif îi scria unuia dintre fiii săi duhovnicești: “Dorința mea, focul inimii mele, dragostea dumnezeiască care-mi aprinde fără încetare lăuntrul, este ca sufletele să fie salvate și oferite Domnului nostru Iisus ca jertfe duhovnicești”. Pentru lucrul acesta el se ruga mult, văzând că învățăturile pe

care le dăm altora nu dau întotdeauna rezultate și nu schimbă decât rareori caracterul și felul de a trăi a celor ce le ascultă. Marele isihart sublinia: “Dacă harul lui Dumnezeu nu-l limpezește pe om, oricâte cuvinte i-ai spune, nu va trage nici un folos. Le ascultă un moment și, puțin după aceea, se va întoarce captivat fiind de patimile sale. Dar dacă harul lucrează în același timp cu cuvântul, funcție de dispoziția interioară a omului, o schimbare se va produce imediat. Din acest moment viața lui se va schimba. Lucrul acesta se întâmplă cu cei ce n-au urechile și conștiința împietrite. Dimpotrivă, celor ce aud ce e bine, dar neascultători rămân în voia lor cea rea, le poți vorbi o zi și o noapte, umplându-le urechile cu toată înțelepciunea Părinților, făcând minuni în fața ochilor lor și vărsând asupra lor Nilul întreg, nu vor primi nici o picătură de apă! Vor, în același timp, să vină la sihăstria mea pentru a vorbi și a-și petrece timpul cu nădejdea să scape de acedie. Din acest motiv eu închid poarta, nu deschid nimănui și mă folosesc de isihie și de rugăciunea lui Iisus”.

24. Bătrânul Iacob supunea: “Când am îmbrăcat reverenda, toți am avut dorința de a ne sfinți. Trebuie să fim atenți. Căci cinstea din partea lumii, mândria și slava deșartă ne pot face să ne pierdem sufletul în loc de a ne sfinți”.
25. Lumea zace în rele, dar acest lucru nu trebuie să ne descurajeze. Bătrânul Ieronim sublinia: “Dacă sunt mii de orbi și unul care vede, acesta îi poate călăuzi pe toți, ca să nu se rătăcească”.
26. Într-una din ultimele sale zile de viață, Bătrânul Antim le destăinuiau călugărițelor sale: “Aș vrea să am puterea de a face bine aproapelui, dar nu pot. Mă rog doar și suspin către Domnul să mă țină în viață atâtea zile, cât va vrea și să-mi dea harul Său, pentru a le putea da câteva lucruri celor care se apropie de mine: o cruce, un sfat, o mângâiere, o rugăciune... Oricine se află aproape de mine este prietenul meu, fie că-i evreu, musulman sau altceva, și doresc ca Domnul să mă arate vrednic de a face câteva lucruri pentru ei și ai ajuta, cum am făcut toți acești ani”. El avea, bineînțeles, aceeași dragoste pentru călugărițele sale, fiicele sale duhovnicești: “Eu sunt părintele vostru, le spunea el, și cu toată bătrânețea mea, n-am încetat de a întinde peste voi haina gingășiei mele părintești. Mă silesc, în plus, de a vă planta mici copaci, de a zidi, de a face tot ce pot pentru ca voi să fiți liniștiți, ca voi să trăiți în pace, apărate de toate relele, și ca voi să nu plângeți, să nu vă tânguți și să nu suferiți când mă veți pierde”.
27. Bătrânul Porfirie zicea: “Dacă eu sunt în relații reci cu episcopul, dacă episcopul este supărat pe mine, rugăciunea mea nu atinge cerul”. Și făcea această confidență: “Pentru a mă ajuta să-mi fac mai bine misiunea și a conduce cât mai multă lume spre El, Dumnezeu nostru Sfânt mi-a acordat harisma de a vedea¹⁶ un pic mai mulți ca alții”.

¹⁶ Bătrânul Porfiei avea harisma clarviziunii duhovnicești

28. Adresându-se fiilor săi duhovnicești, același Bătrân, zicea următoarele referitor la sfaturile ce le da: “Nu descoperiți altora ce vă spun, căci cuvintele mele sunt remediul specific vouă, sunt pentru cazul vostru. Remedii identice aplicate altor persoane, chiar dacă prezintă simptome identice, nu vor da aceleași rezultate bune!”
29. Sfinții Bătrâni reuneau viața mistică cu apostolatul. Bătrânul Amfilohie spunea în felu-i caracteristic: “Eu nu fac decât să semăn sămânța monahismului și apostolatului, fără nici o artă. Eu Îl rog pe Dumnezeu să trimită inginerul agronom competent pentru a cultiva științific ceea ce eu am semănat, fără ca eu însumi să cunosc arta culturii duhovnicești. Văd că acum Dumnezeu face din Patmos un loc potrivit pentru un aeroport spiritual”. Și adăuga: “Voci dezolante se aud din profunzimile Africii cerându-ne lumina creștinismului și călăuzirea duhovnicească pentru a înainta pe drumul sfânt al Golgotei. Noi n-avem dreptul să ne facem urechile surde. Trebuie să întindem brațele spre frații noștri care sunt atât de obosiți și se află departe de Biserica Ortodoxă. De aici încolo, deci, să punem în funcție centrala de energie atomică duhovnicească!”
30. Bătrânul Amfilohie sugera câteva lucruri originale și foarte importante pentru drumul spiritual al tuturor credincioșilor, mai ales al păcătoșilor: “Trebuie ca în toată Grecia să se creeze spitale duhovnicești pentru păcătoși, spitale în care ei să poată sta două-trei luni, în funcție de rănilor lor. Și după ce vor dobândi principii de viață creștină, se vor întoarce acasă cu obiceiurile bune câștigate în aceste așezăminte duhovnicești”.
31. În 1879 Sfântul Sinod l-a condamnat la exil în Mănăstirea Paloiokastrita din Corfu, pe nedrept, pe Bătrânul Eusebiu. De acolo el comunica, prin scrisori, cu fiii săi duhovnicești. În una din scrisorile sale, el scrie: “Dacă aș fi liber, aș vrea mult să colind orașele și satele pentru a învăța, mângâia și sfătui pe frații mei care suferă și să le transmit adevărurile prețioase și salvatoare pe care eu le cunosc, prin harul lui Dumnezeu”.
32. Bătrânul Daniel constata cu zece ani mai înainte ce se petrece acum: “Vedem cu mare tristețe că în facultățile de teologie se disting puțin luminile încercate ale Bisericii. De ce? Pentru că cei mai mulți vor să cunoască intelectual doctrina și nu se preocupă de exercitarea virtuții nici a filozofiei cele după Dumnezeu, care sfințește sufletul. Ei încearcă doar să-și satisfacă misiunea lor înaltă printr-o înțelepciune exterioară și de aceea eșuează”. Și completa: “Părinții mari și dascălii Bisericii s-au ridicat deasupra lucrurilor pământești cu ajutorul a două aripi: educația și viața virtuoasă. Și ei au fost inițiați în tainele supranaturale a sfintei teologii. Așa își ocroteau ei oile duhovnicești în Hristos de rătăcirile eretice”.

XV. Monahismul

1. Bătrânul Gavriil, călugăr din Muntele Athos, zicea: “Monahismul este, în primul rând, o metodă de descoperire a patimilor ascunse. Apoi el pune în lucrare o terapie duhovnicească. În sfârșit, el cultivă virtuțile și asigură sfințirea sufletului”.
2. Bătrânul Daniel din Katounakia descrie calea monahală succint, dar cuprinzător în același timp: “Cel ce a dorit cu ardoare viața monahală și care, stăpânit de dorul lui Dumnezeu, a decis să urmeze această cale, când constată că prilejurile de păcătuire îl împiedică în lume să ducă o viață evanghelică și să-și păzească sufletul în asemănare intactă cu Dumnezeu, se îndepărtează de lume și de lucrurile din lume: renunță, după porunca Domnului, la tatăl și mama sa, la frați, la rude, și la toate plăcerile din lume, singura țință fiind să-I placă Domnului. Socotind că viața mănăstirească ne învață calea strâmtă și cu scârbe, adică rugăciunea, postul, privegherea și renunțarea la felul de a gândi din lume, el renunță la bunurile și bogățiile sale, respinge cu bărbăție toate plăcerile lumii, voia sa proprie și judecata sa, se așează într-o mănăstire din Sfântul Munte, într-un schit, într-o chilie sau în pustie, și se supune de bună voie și cu dragoste de Dumnezeu, fără nici o țință materială. Și acolo, se va ruga după rânduielile monahale”.
3. “Pentru a savura bucuria vieții călugărești și duhovnicești, zicea Bătrânul Amfilohie din Patmos, tu trebuie să cultivi din toată inima rugăciunea, răbdarea și liniștea. Fără rugăciune, nu-i ușor să ai răbdare și să-ți păstrezi liniștea. Prin harul lui Dumnezeu, toată viața mea am practicat aceste virtuți”.
4. Bătrânul Antim se adresa astfel comunității sale: “Eu compar ambianța mănăstirii, mulțimea fraților, cu florile, cu pomii, cu fructele, cu un stup. Albinele sunt insecte laudabile și utile tuturor, căci ele lucrează ziua și noaptea pentru aproapele lor. Ele formează o mănăstire în care domnește ordinea: ele au o stareță și toate sunt la dispoziția ei. În scurt, ele au un sistem de mănăstire de obște. Ele aleargă după flori care sunt departe, aleargă după pomi: una aduce miere, alta apă, alta argila necesară la construcția casei lor. Și acolo, în interiorul stupului lor, ele se înmulțesc și dau viață”.
5. Bătrânul Iacob le sfătuia pe călugărițele sale ca mănăstirea lor să fie mereu deschisă, căci “este nedrept ca pelerinii să aștepte afară de mănăstire în frig, în ploaie sau în soarele torid. Aceasta este milostenia: călugărul trebuie să se jertfească. Mănăstirea nu ne aparține: noi suntem oaspeții mănăstirii Sfântului David. Noi suntem locatari și geranți. Tot aparține Sfântului, chiar hainele și hrana noastră. Singurul lucru pe care noi l-am adus în mănăstire sunt păcatele noastre, pe care încă le plângem”.

6. Călugării sunt santinele Bisericii. Bătrânul Amfilohie zicea: “Acolo unde nu există monahism ortodox, nu există Biserică, precum nu există țară fără armată și oraș bine administrat fără jandarmi! Călugării păzesc granițele Bisericii și le apără împotriva vrăjmașilor ei, care, în epoca noastră materialistă, se năpustesc ca niște lupi asupra ei pentru a o sfâșia”. Altă dată, Bătrânul explica: “În mănăstire, unii sunt trimiși de Dumnezeu și alții de diavolul. Dumnezeu îi trimite pe unii pentru a întări mănăstirea, diavolul îi trimite pe alții pentru a o distruge”.
7. “Viața monahală, zicea Bătrânul Ioil, este un martiriu nevăzut și plin de har. Fiecare suflet consacrat se supune de bună voie martiriului continuu de a renunța la plăcerile pământești și la desfătările trupești. Semnul după care se recunosc călugării autentici, care se luptă cu o reală bărbăție pentru mântuire, este acela că trăiesc în anonimat, dispersându-se de bună voie în anonimatul monastic și ascunzându-și viața întregă în sânul smereniei lui Hristos”.
8. Bătrânul Ieronim scria într-o scrisoare: “Viața călugărească este un pom roditor, a cărui rădăcină este dragostea și care este udat cu lacrimile pocăinței”.
9. Bătrânul Gavriil zicea: “Călugării adevărați sunt virtuoși, smeriți cu gândul și lucrând în tăcere mierea faptelor bune. Fără a deranja pe nimeni, se mulțumesc cu modestele meșteșuguri manuale și dăruiesc chiar și săracilor puținul pe care-l au”. “Sărăcia este însoțitoarea călugărilor buni și semnul exterior după care se recunosc asceții plini de virtuți. Astăzi mai există în schiturile și smeritele colibe din Athos suflete iubitoare de Dumnezeu, care îmbrățișează sărăcia de bună voie pentru a se îmbogăți pe plan duhovnicesc și împart cu bucurie pâinea lor cu cei săraci”.
10. Următoarea experiență duhovnicească a Bătrânului Porfirie merită citată: “Când am devenit călugăr, m-am simțit bine; am devenit foarte puternic chiar și fizic. Dacă înainte eram bolnăvicios, sănătatea mea s-a îmbunătățit prin rezistența la muncă și prin curaj. Mai ales, mă simțeam veșnic. Biserica este o taină. Cel ce intră în Biserică nu mai moare, este salvat, este veșnic. Eu m-am simțit, deci, veșnic și nemuritor. După ce am devenit călugăr, credeam că moartea nu există. Această convingere mă stăpânește”. Uneori el zicea: “Asceza ortodoxă nu-i făcută numai pentru călugări, ci și pentru laici! Rugăciunea liturgică, slujbele lungi și lauda lui Dumnezeu în duh de dragoste sunt o mare binecuvântare. Sufletele sunt robite de patimi și găsesc izbăvire în dragostea lui Hristos. Mi se pare foarte plăcută retragerea în Sfântul Munte, în schitul unde am început viața călugărească, și să-L laud pe Dumnezeu în singurătate”.
11. Bătrânul Iosif Isihastrul le scria fiilor săi duhovnicești: “Eu trăiesc momentan într-o grotă și mă bucur de o liniște minunată. Sunt omul cel mai fericit din lume, căci trăiesc fără griji și primesc neconținut mierea isihiei. Când harul lui

Dumnezeu se îndepărtează puțin, isihia vine ca un alt har și mă hrănește pe pieptul său. Suferințele și greutățile vieții active și plină de ispite se par neînsemnate. Aici, jos, până la cea din urmă suflare, încercările și bucuriile sunt întotdeauna amestecate”.

12. Bătrânul Iacob zicea: “Acesta nu-i un loc care sfințește, ci-i un mod de viață. Putem trăi în Sfântul Munte și să gândim ca-n lume și, invers, ne putem găsi fizic aici și să gândim ca-n Sfântul Munte. Pentru adevăratul călugăr, oriunde s-ar găsi, este Sfântul Munte!”
13. Bătrânul Epifanie își învâța astfel călugării: “N-am venit în mănăstire pentru rucodelie, nici pentru grădini, nici pentru construcții! Căci ne putem mântui fără aceste lucruri. Noi am venit în mănăstire pentru a ne mântui. Și pentru aceea, trebuie să ne petrecem zilele fără păcate, în liniște și rugăciune”.

XVI. Încercări și ispite

1. La întrebarea: “De ce îngăduie Dumnezeu ca oamenii dreți și virtuoși să sufere de boli grele?”, Bătrânul Epifanie răspundea: “Pentru a se curăți de micile rădăcini ale patimilor și pentru a primi o coroană mai mare în cer. Dacă Dumnezeu a îngăduit ca Fiul Său prea-iubit să sufere și să moară pe Cruce, ce-am putea zice noi oamenii care, oricât de sfinți am fi, avem povara și întinăciunea păcatelor?” Bătrânul adăuga câteva lucruri importante și utile pentru toți: “Suferințele ne purifică. Omul este cu adevărat el însuși în suferință; în bucurie se schimbă, devine altul. Dar în suferință, el devine realmente el însuși: se apropie de Dumnezeu, își resimte slăbiciunea sa. În glorie și bucurie se crede buricul lumii, centrul universului, dacă vreți. Eu și nu altul! În mijlocul suferințelor și chinurilor, dimpotrivă, își dă seama că este o furnică neînsemnată în univers, că depinde absolut de Creator, și Îi cere ajutorul și ocrotirea. Noi toți care am trecut prin suferințe sufletești și trupești, știm bine că nu ne-am rugat niciodată așa bine ca și când zăceam pe patul suferințelor sau când eram încercați în sufletul nostru. Dimpotrivă, când totul merge bine, uităm de rugăciune, de post, și de multe alte lucruri. Iată de ce îngăduie Dumnezeu suferința”.
2. Bătrânul Ioil din Kalamata definea astfel sensul suferințelor: “Necazurile îngăduite de Dumnezeu au ca țintă curățirea celor dreți pe pământ și răsplătirea lor în cer. În actuala viață, curățirea omului prin necazuri este evidentă: fără suferințe omul nu se poate curăți. Necazurile smeresc, detașează de lucrurile lumești; întăresc caracterul, purifică gândurile și oferă o adecvată slavă, celor ce le suportă. Când cel drept este bolnav, el se ridică cu ușurință spre cer; dacă este calomniat, el se detașează foarte ușor de creaturi și-L caută pe Hristos, Mântuitorul său. Când are probleme bănești, devine foarte smerit și se roagă lui Dumnezeu cu mai multă fervoare. Omul este asemenea unei

marmore frumoase, care are nevoie de a fi cioplită de sculptor pentru a deveni statuie: are nevoie de a fi cioplită cu dalta necazurilor trimise de Dumnezeu”.

3. Bătrânul Eusebiu zicea: “Toți ar trebui să știe să Dumnezeu nu îngăduie încercări mai mari decât pot fi suportate, și gândul acesta le va da curaj. Această certitudine le va da putere, îndurând cu curaj necazurile, căci ea le va inspira convingerea că Dumnezeu îngăduie încercările din dragoste, că El îi va izbăvi și-i va face să se folosească mult de ele”.
4. Bătrânul Ieronim spunea despre suferință: “Îi mulțumesc lui Hristos când îmi dă ocazia să sufăr. Atunci îmi aduc aminte de suferințele pe care El le-a îndurat pentru noi și uit de ale mele. Suferințele și chinurile sunt lucruri minunate și profitabile. Eu consider suferința ca un dar a lui Dumnezeu. Mulți L-au cunoscut pe Dumnezeu trecând prin suferințe”.
5. Suferința cere răbdare pentru a produce roade duhovnicești. Bătrânul Porfirie sublinia: “Bolile ne sunt folositoare când le suportăm fără cârtire, rugându-L pe Dumnezeu să ne ierte păcatele și preamărindu-I Numele”.
6. Bătrânul Iosif îi sfătuia astfel pe fiii săi duhovnicești: “Nu vă temeți de boli, chiar dacă veți suferi toată viața! Dacă Dumnezeu este prezent peste tot, de ce vă tulburați? *«În El trăim și ne mișcăm și suntem»* (Fapte 17, 28). Noi suferim între brațele Sale. Noi respirăm în Dumnezeu, ne îmbrăcăm în Dumnezeu. Îl pipăim pe Dumnezeu, Îl mâncăm tainic pe Dumnezeu. Ori încotro ne-am întoarce, oriunde am privi, Dumnezeu este acolo: în Cer, pe pământ, în adâncimi, în păduri, în pietre, în sufletul și în inima noastră. Oare nu vede El că sunteți bolnavi, că suferiți? Încredințați-I Lui suferințele și veți găsi mângâiere și tămăduirea sufletului și trupului”.
7. Bătrânul Eusebiu, scriindu-le fraților săi duhovnicești, îi învăța cum să înfrunte ispitele: “Eu știu că suferințele și ispitele nu vă vor lipsi niciodată. Ispitele, chinurile, suferințele, bolile și sărăcia contribuie la reînnoirea și îmbunătățirea duhovnicească a celor ce vor să-I placă lui Dumnezeu. Cu ajutorul harului lui Dumnezeu, suportați-le cu răbdare și curaj!”

XVII. Căsătoria și educarea copiilor

1. Bătrânul Filotei îi scria unuia dintre fiii săi duhovnicești: “Referitor la felul vieții pe care să o alegi, dacă trebuie să te însori sau nu, este treaba lui Dumnezeu. Căci, adesea, unele sunt planurile omului, și altceva poruncește Dumnezeu. Căsătoria este un lucru bun, celibatul la fel. Fecioria este mai bună și superioară, căci cel necăsătorit se îngrijește cum să placă lui Dumnezeu, în timp ce omul însurat are grijă cum să placă femeii și lumii. Dumnezeu nu forțează pe nimeni nici la căsătorie nici la celibat. Omul însuși trebuie să aleagă

una sau alta. Dacă șovăie, să-L roage pe Dumnezeu cu căldură, cu frângerea inimii și cu evlavie, și i se va descoperi la ce fel de viață este chemat”.

2. Referitor la fericirea din căsătorie, Bătrânul Porfirie spunea: “Fericirea este posibilă, dar cu condiția ca soția să fi dobândit o bogăție duhovnicească, iubindu-L pe Hristos și păzind poruncile Sale. Atunci, cei doi se vor iubi cu adevărat și vor fi fericiți. Altfel, vor fi duhovnicește săraci, nu se vor putea iubi și vor avea probleme drăcești, care îi vor face nefericiți”.
3. Bătrânul Iacob zicea: “Mama mea avea un suflet de călugăriță. Datorită constituției mele bolnăvicioase, mă supranumea «păsărică de toamnă».”
4. Bătrânul Ieronim îi spunea uneia dintre fiicele sale duhovnicești care se căsătorise: “Tu gândeai că vei fi fericită căsătorindu-te și constați acum că nu ești! Cauți mereu altceva pentru a-ți mângâia sufletul, adică aspiri spre cele duhovnicești. S-a întâmplat ca la pescuit; într-o plasă mare sunt mici fărâme de hrană, de momeală, și peștii se aruncă pentru a mânca: intră în plasă și nu mai pot ieși. Își spun atunci: de ce ne-am lăsat păcăliți și acum suntem prizonieri? Ce șansă au cei de afară! Iar peștii care sunt în afara plasei zic: ce șansă pentru cei dinlăuntru: ei au ce mânca! La fel oamenii căsătoriți îi laudă pe celibatari, iar celibatarii îi invidiază pe cei căsătoriți. Nici unii nu trebuie să regrete starea în care se află, pe care o iubește, ci toți trebuie să-și trăiască corect vocația.”
5. Într-o altă asemenea situație, același Bătrân sublinia: “Nu regreta că te-ai căsătorit. Monahismul este frumos și sublim, căci monahii au aripi și se ridică spre Cer, pe când cei căsătoriți umblă pe pământ. Cerul este frumos, dar nu fără pericole: dacă o să cazi de sus, de rănești; dacă o să cazi umblând pe pământ n-o să te rănești, și te vei ridica ușor!”
6. Bătrânul Epifanie, duhovnic cu multă experiență, spunea referitor la relațiile conjugale: “Abstinența în căsătorie, practică exclusiv din dragoste de Dumnezeu, este un lucru excelent. Când soții au relații conjugale pentru a naște copii, primesc nota «foarte bine»; când se abțin doar pentru a evita nașterea de copii, primesc nota «bine». Aceste note sunt pentru cei ce depășesc mediocritatea. Nota excepțional o primesc cei ce fac abstenență din dragoste de Dumnezeu, cu condiția ca decizia să o ia amândoi și niciodată unul singur. Dacă o ia unul singur, este păcat”.
7. Cuvintele Bătrânului Epifanie merită atenție: “Celibatarul are drepturi și obligații. Cine se însoară are mai puține drepturi și multe obligații. Iar când are copii, nu mai are drepturi decât obligații. De ce au roțile mașinilor cauciucuri și camere cu aer? Pentru că, amortizând și luând forma gropilor de pe drum, camerele fac să se depășească obstacolele. Dacă roțile ar fi rigide, mașinile n-ar putea merge; repede s-ar defecta datorită vibrațiilor și asperităților pământului.

Asemenea «amortizări» sunt necesare în cadrul familiei: ele îngăduie depășirea multor probleme și asigură un progres duhovnicesc constant.”

8. Bătrânul Porfirie i-a spus unuia care se temea să nu nimerească, căsătorindu-se, peste o femeie rea: “O femeie rea poate fi pentru tine ocazia de a dobândi Raiul!”
9. Bătrânul Ieronim îi dădea următoarele sfaturi unei femei căsătorită: “Ascultă-ți bărbatul, respectă-l și ai o bună impresie despre el. Încercat a fost destul. Nu-i cere nimic. Dumnezeu ți-a dat copii ca niște îngeri. Voi veni să văd ce faci cu ei! Părinții au o mare răspundere față de copii. Cunosc o femeie care are un copil neascultător. Se roagă ziua și noaptea pentru el. I-am spus: Îi vei prezenta lui Dumnezeu, pentru a-ți salva fiul, genunchii tăi bătătoriți!”
10. Când părinții nu merg la biserică, copilul nu trebuie să le împlinească voia lor rea, ci să împlinească poruncile lui Dumnezeu, spunea Bătrânul Eusebie. “Căci prima și cea mai mare dintre porunci, cum ne învață Sfânta Scriptură, este dragostea și ascultarea față de Dumnezeu, care sunt mai presus de dragostea și ascultarea față de tată și mamă, față de rudenii, față de prieteni, și față de toate lucrurile și interesele pământești.”
11. Bătrânul Filotei învață: “Încă din leagăn copii trebuiesc educați de către părinți. Să-i învețe frica de Dumnezeu, să-i facă să renunțe la dorințele păcătoase și la lipsurile lor, să nu le facă complimente și să nu cedeze la voiele lor rele și la ambiții. Ceara, cât este moale, se modelează cum vrei și primește pecetea ce i-o imprimi; la fel se întâmplă cu copiii mici. Tot ce scrii pe o coală albă este de neșters. La fel sunt și copiii mici: ce învață din copilărie este de neșters și rămâne până la bătrânețe. Copacul tânăr este îndoit de vânt. Dacă-l susții cu un par, se îndreaptă, dar dacă nu-l susții va rămâne pentru totdeauna strâmb. Dacă vrei să-l îndrepti, după ce a crescut și a făcut rădăcină, se va frânge și se va veșteji. Același lucru se întâmplă cu copiii noștri. Să-i susținem cu parul credinței și al fricii de Dumnezeu din copilărie. Să-i înconjurăm cu zidurile învățăturilor și a bunului nostru exemplu, până ce se vor înrădăcina în virtuți, și atunci nu se vor teme de nici un pericol.”
12. Sunt foarte interesante următoarele sfaturi pe care Bătrânul Porfirie le dădea părinților pentru a-și educa copiii: “Nu-i forțați pe copii. Ceea ce doriți să le spuneți, spuneți-le în rugăciune. Copiii nu le vor asculta cu urechile: dar va veni harul lui Dumnezeu și le va clarifica ceea ce am dorit să le spunem. Când doriți să le spuneți câteva lucruri copiilor voștri, încredințați-i Maicii Domnului, și ea va lucra! Rugăciunea voastră va fi pentru copii ca o mângâiere duhovnicească, și aceasta îi va atrage. Adeseori noi căutăm să-i mângâiem pe copii, și ei simt, pe când mângâieri duhovnicești nu simt niciodată. Părinții a căror copii sunt dificili și se comportă rău nu trebuie să se prindă cu ei, ci cu cel ce se ascunde

la spatele lor, cu diavolul! Iar cu diavolul nu ne putem bate decât dacă devenim sfinți!”

13. Referitor la educarea copiilor, Bătrânul Eusebiu le spunea părinților: “În loc de a le vorbi copiilor despre Dumnezeu, mai curând vorbiți-I lui Dumnezeu despre copiii voștri. Sufletul adolescentului trece printr-o explozie de libertate, și acceptă cu greu sfaturile. Deci, în loc de a-i da mereu sfaturi și de a-l pedepsi pentru nimicuri, încredințează-I acest lucru lui Hristos, Maicii Domnului, Sfinților, și roagă-i pe ei să-i dea sfaturi copilului vostru. Tratați-i pe copii ca pe niște mânji: puneți-le frâul sau lăsați-i liberi, după caz. Când mânzul aruncă din picioare fără a-i fi slăbit frâul, să-l slăbim, căci altfel se va răni. Dar când este calm, să-i strângem din frâu și-l vom conduce unde dorim. Părinții trebuie să-și iubească copiii și să-i considere ca și copiii lor, și nu ca idoli lor. Ei trebuie să-și iubească așa cum sunt, și nu pentru ceea ce ar vrea să fie sau pentru că le seamănă!”

XVIII. Teme diverse

a) Despre moarte

1. Bătrânul Filotei spunea că în această viață trecătoare omul trece prin diverse încercări și trebuie să-și întărească credința în Dumnezeu: “Viața aceasta trecătoare se aseamănă cu o mare și noi, oamenii, cu niște vapoare. Vapoarele care umblă pe mare nu întâlnesc doar calm, ci adesea vânturi puternice și mari furtuni, fiind în pericol. Noi de asemenea, când vâslim pe marea acestei vieți trecătoare, întâlnim adesea vânturi puternice și furtuni mari: certuri, ispite, boli, suferințe, chinuri, prigoniri și pericole diverse. Dar nu trebuie să ne pierdem curajul. Să fim veghetori în credință. Și dacă, ca oameni slabi și cu puțină credință, ne pierdem curajul în pericole, să facem ca și Petru și să-L chemăm pe Hristos: El ne va întinde mâna și ne va salva.
2. Bătrânii înfruntau moartea cu mare curaj și cu o profundă credință în viața veșnică. Ceea ce spunea Bătrânul Gheorghe, simțindu-și foarte aproape sfârșitul vieții, este foarte interesant: “Trebuie să plec, este voia lui Dumnezeu să plec, căci păcatul s-a înmulțit. Lumea se bălăcește în mocirla păcatului și nu-și dă seama. Aceasta mă obosește. Trebuie să plec, dar mi-e milă de pomii pe care i-am plantat în grădină, căci sunt încă mici și slabi. N-au avut timp să crească și să devină arbori cu trunchi puternic și, la prima bătaie de vânt, se îndoie. Am adunat o turmă de oi; eu le sunt păstorul și am datoria să le fac să fie așa cum aș vrea. Dar când voi pleca, turma mea se va risipi. O seamă de oi vor rămâne în staulul meu, dar destule vor fugi și se vor rătăci. Oi străine vor veni în staulul meu; ele vor fi învățate de către oile mele credincioase și nu se vor încovoia niciodată. Altă dată el le zicea fiilor săi duhovnicești: “Nu vă fie teamă, căci, toți vom părăsi lumea. Noi suntem călători. Am venit pe pământ pentru a ne arăta faptele noastre și apoi plecăm la cer.”

3. Bătrânul Daniel zicea despre aducerea aminte de moarte: “Când mă gândesc la moarte, calc în picioare mândria mea, înțeleg că sunt nimic; înțeleg că bucuria, onoarea, dorințele, sunt deșarte și singură smerita cunoaștere de mine însumi, dragostea față de semenii și alte sentimente asemănătoare mă vor ajuta în ceasul plecării mele. Dar când părăsesc aducerea aminte de moarte, partea rațională, partea concupiscibilă și partea pasională a sufletului meu sunt pline de «gânduri» străine și contradictorii, și devin de râs pentru oameni și pentru diavoli.”
4. Unei femei care l-a întrebat dacă-i păcat să-ți dorești moartea, Bătrânul Ioil i-a răspuns: “Dacă dorești să mori pentru a scăpa de suferință, cu siguranță este un păcat, căci este ca și cum ai murmura contra lui Dumnezeu, Care îngăduie suferințele tale. Dar dacă voiești să mori pentru a nu mai păcătuți și a nu-L supăra pe Dumnezeu prin păcatele tale, nu-i de tot un păcat. Mai mult, dacă dorești să mori pentru că nu mai poți suporta să fii despărțită de Dumnezeu și dorești să-L întâlnești cât mai repede, dorința ta este de trei ori binecuvântată!”
5. A fost întrebat Bătrânul Amfilohie dacă se teme de moarte și el a răspuns: “Nu mă tem de moarte, nu pentru faptele mele, ci pentru că cred în mila lui Dumnezeu.”
6. Bătrânul Amfilohie zicea: “Prin harul lui Dumnezeu, omul a reușit să urce duhovnicește, se schimbă, devine un alt om, și frica îl părăsește. Nu se mai teme de moarte și consideră viața actuală, ori cât de bună ar fi, ca o robie.”

b) Despre suflet

1. Bătrânul Porfirie a urmat câteva cursuri de psihiatrie la universitate pentru a-și clarifica îndoielile: “Cum se poate să existe psihiatri care nu cred în existența sufletului? Și a tras următoarea concluzie: Psihiatri și psihologii se aseamănă cu orbii care se străduiesc să înțeleagă lucrurile din jur, pipăindu-le. Sufletul este o realitate foarte tainică și singur Dumnezeu îl cunoaște.”
2. Bătrânul Ioil zicea: “Sufletul are o valoare infinită, lucrul acesta-i evident. Când vrem să spălăm o pânză, nu vom folosi niciodată un săpun mai scump ca pânza. Săpunul trebuie să fie mai puțin scump, sau la rigoare, de aceeași valoare ca pânza. Cu ce este spălat și curățit sufletul nostru? Cu sângele lui Hristos! Și care este valoarea sângelui lui Hristos? Infinită! Rezultă că sufletul nostru care este curățit cu sângele lui Hristos are o valoare infinită.”

c) Iubirea de arginți

Bătrânul Porfirie spunea: “Faptul că vom merge în Rai sau în iad, nu depinde dacă avem bani mulți sau puțini, ci de felul în care i-am întrebuințat.

Banii, proprietățile și toate bunurile materiale nu sunt ale noastre, ci ale lui Dumnezeu. Noi n-avem decât să le gestionăm și trebuie să știm că Dumnezeu ne va cere socoteală de felul în care am dispus de bunuri: după voia Sa ori nu.”

d) Oamenii contemporani

1. “Oamenii de astăzi, zicea Bătrânul Filotei, sunt neînfrânați. Cai fără frâu, și preoți, și popor se afundă în păcate. Nu se gândesc nici la moarte, nici la judecată, nici la răsplată, la nimic! Sunt interesați doar de bunuri, de trup, de plăceri și de onoruri. Rari sunt cei ce au adevărate interese duhovnicești, și totuși pentru aceștia puțini, Dumnezeu nu distruge lumea.”
2. “Oamenii din lume mă obosesc, spunea Bătrânul Amfilohie, căci ceea ce au înmagazinat în ei cade peste mine ca un curent electric.”
3. Bătrânul Porfirie zicea: “În zilele noastre, oamenii aspiră să fie iubiți și de aceea eșuează. Corect este să nu te intereseze dacă alții te iubesc sau nu, ci dacă tu Îl iubești pe Hristos și pe oameni. În felul acesta îți va fi plin sufletul.”
4. Gheorghe, Bătrânul din Drama, zicea despre oamenii contemporani: “Lumea s-a depărtat de nevinovăție și de bunătate. În fiecare zi ea înclină mai mult spre rău. Cu cât trec anii, cu atât înaintează înspre catastrofă. Ori, Dumnezeu nu vrea acest lucru.”

e) Despre Ortodoxie și despre înfruntarea ereticilor

1. Bătrânul Porfiei zicea: “Adevărul se află în Ortodoxie. Eu l-am trăit și îl cunosc prin harul lui Dumnezeu. Se văd multe lumini și te impresionează, dar una singură este adevărata lumină.”
2. Același Bătrân sublinia: “Martorii lui Iehova sunt foarte nenorociți, Dumnezeu să-i miluiască! O seamă de creștini se indignează de ei, alții îi insultă, alții îi urmăresc în justiție. Dar nu în felul acesta trebuie combătuți martorii lui Iehova. Doar când vom deveni sfinți îi vom combate.”

g) Despre natură

1. “Când am intrat în mănăstire, își amintea Bătrânul Iacob, datorită incendiilor care au avut loc cândva, munții din jur erau goi de vegetație; rămăseseră doar câțiva pini și brazi. Mergând la diferitele ascultări, aveam semințe de pin în traistă și le semănam. Mă rugam de asemenea ca pădurile să fie ferite de incendiu, pricinuit de ura diavolului, care-și trimitea slugile sale pentru a distruge pădurea.”
2. Bătrânul Amfilohie zicea: “Cine sădește un pom, sădește speranța, pacea, dragostea și culege binecuvântarea lui Dumnezeu.”

3. O profeție a Bătrânului Gheorghe merită atenție: “Va veni o vreme când voi vă veți apropia de pomi, dar nu le veți putea mânca fructele.”

h) Harul actual

1. “Țara noastră, zicea Bătrânul Amfilohie, este acoperită de gheața materialismului și ateismului, și noi suntem chemați să topim gheața. Numai când această gheață va dispărea vom putea regăsi pământul nostru și ne vom bucura de el; pământul arat de plugurile apostolice, înroșit de sângele martirilor și udat de sudoarea sfinților călugări. Atunci soarele duhovnicesc va încălzi pământul grecesc și, ca și odinioară, el va germina, va înflori și va da roade spre slava lui Dumnezeu.”
2. L-au întrebat pe Bătrânul Porfirie pe cine să voteze la alegerile legislative și el a răspuns prin această metaforă: “Biserica Ortodoxă este ca o cloșcă. Acoperă cu aripile ei pui de toate culorile: albi, negri sau galbeni.” Altă dată a spus despre oamenii politici: “Ce pot face oamenii politici? Ei sunt împietriți în patimile lor. când omul nu se poate ajuta pe sine, cum îi va putea ajuta pe alții? Noi suntem vinovați de această situație. Dacă am fi adevărați creștini, am putea trimite în parlament, nu un partid creștin, ci deputați creștini, și lucrurile ar fi altfel.”

Scurtă biografie a Părinților

Amfilohie (Makris), Bătrânul din Patmos (1889-1970). Născut la Patmos. La vârsta de 16 ani devine ucenic în Mănăstirea Sfântul Ioan Teologul. În 1935 a fost ales stareț. A desfășurat o deosebită misiune duhovnicească și socială.

Antim (Vaguianos), Bătrânul din Chios (1869-1960). Originar din satul Livadia de Chios. Va lucra cu sârg la leprozeria din Chios care din “loc de suferință” se va transforma în “rai”. A fost întemeietorul și duhovnicul mănăstirii de maici Maica Domnului Grabnic Ajutătoare din Chios. Biserica Greciei l-a canonizat în 1992.

Daniel (Dimitriadis), Bătrânul din Katouakia Muntelui Athos (1846-1929). Născut la Smirna. Ardea de dorul vieții călugărești încă din copilărie. A fost o mare personalitate athonită. A scris cărți și a pictat icoane.

Epifanie (Théodoropoulos), Bătrânul din Athena (1930-1989). Născut la Vournazi, sat din Messina. Om cu vocație preoțească, însetat de a învăța și cu înțelepciune de bătrân din copilărie. A fost un preot trăitor în anonim și un scriitor celebru. Iubea în mod deosebit canoanele Bisericii, pe care le medita și le respecta. A refuzat să fie episcop. A fost duhovnicul multor oameni și a întemeiat Mănăstirea Maicii Domnului din Trizina.

Eusebiu (Matthopoulos), Bătrânul misionar (1849-1929). Originar din satul Melissopetra, provincia Gortynia. A fost tuns în monahism foarte de tânăr și a

avut o intensă activitate predicatorială. A făcut multe călătorii misionare, a scris numeroase cărți și a fost întemeietorul Frăției de teologi Zoi.

Gavriil (Kazasis), Bătrânul athonit (1886-1983). S-a născut în satul Messenikola din provincia Karaditsa. În 1910 vine la Sfântul Munte, unde a ajuns starețul Mănăstirii Dyonisiou. Autodidact, scriitor, a fost un duhovnic renumit și foarte activ, la Muntele Athos.

Gheorghe (Karslidis), Bătrânul din Drama (1901-1959). Originar din satul Arguiroupoli din Pont. Vine în 1929 în Grecia, unde, după mai multe mutări, se va stabili aproape de biserica Sfinții Arhangheli din Drama. În 1934, a construit Mănăstirea Adormirii Maicii Domnului, unde și-a petrecut restul vieții.

Iacob (Tsalikis), Bătrânul din Eubea (1920-1991). S-a născut în Eubea, unde s-a nevoit în Mănăstirea Sfântul David. A fost un mare Bătrân, cu vădite semne de sfințenie.

Ieronim (Apostolidis), Bătrânul din Eghina (1883-1966). Originar din Guelveri, Capadocia, va veni în 1922 în Grecia. Avea harul vorbirii. A dus o viață isihastă și i-a întărit pe mulți cu sfaturile sale duhovnicești.

Ioil (Iannakopoulos), Bătrânul din Kalamata (1901-1966). Născut în satul Petaldi, din provincia Messina. Tuns călugăr în 1924, hirotonit diacon, și apoi preot. A fost dascăl în învățământul secundar. Activitatea sa pastorală consta în scriere de cărți. În 1964 a restaurat Mănăstirea Prorocului Ioil din Kalamata, fiind considerat întemeietor al acesteia.

Iosif Isihastrul de la Sfântul Munte (†1959). Originar din Paros. La 23 de ani începe să citească cărțile Părinților, și se naște în el dragostea de isihie, de asceză și de rugăciune. A fost un adevărat călugăr athonit, un isihast auster, un om dedicat *Rugăciunii lui Iisus*, credincios programului său duhovnicesc. Numeroși călugări contemporani din Athos sunt ucenicii duhovnicești ai Bătrânului Iosif.

Porfirie (Bairaktaris), Bătrânul din Attica (1906-1991). Originar din satul Sfântul Ioan din Karistra, Eubeea. Pleacă foarte de tânăr la Sfântul Munte, dar o boală gravă l-a constrâns să revină în Eubeea. Timp de 33 de ani a fost duhovnicul paraclisului Sfântul Gherasim, al policlinicii din Athena. În 1973, a fost numit duhovnicul Bisericii Sfântul Nicolae la Callissia în Pendeli. A fost întemeietorul și duhovnicul Mănăstirii Schimbarea la Față din satul Milessi, provincia Malakassa, aproape de Oropo. În 1991, s-a reîntors la Schitul Kapsokalyvia din Muntele Athos, unde moare. Este cunoscut prin sfințenia sa și mai ales prin harisma clarviziunii.

Filotei (Zervakos), Bătrânul din Paros (1884-1980). S-a născut la Pakia, în Laconia. Este tuns călugăr în 1907, iar în 1912 hirotonit preot. A editat mai multe reviste misionare. A fost un apărător al tradițiilor, un scriitor devotat și un duhovnic plin de experiență.

Iată o culegere din Părinți duhovnicești ortodocși contemporani, care îi va interesa la fel de mult pe călugări, ca și pe laici. Într-adevăr, Bătrânii care vorbesc aici, tratează o mulțime de subiecte: rugăciunea, dragostea frățească, spovedania, Sfânta Împărtășanie, gândurile, lupta duhovnicească, ispitele, milostenia, dar, de asemenea, monahismul, căsătoria, educarea copiilor, preotul și misiunea sa... Să ne deschidem inimile la cuvintele sfinților Bătrâni, care s-au remarcat prin harismele și sfințenia lor.